

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Аксіологічна лексика англійськомовних поетичних текстів та
способи її відтворення українською мовою»

Студентки групи МПа 05-21
факультету германської філології і
перекладу
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська мова і
друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія
Шевченко Катерини Михайлівни

Допущена до захисту
« ____ » _____ 2022 року

Завідувач кафедри теорії і практики
перекладу з англійської мови
_____ доц. Мелько Х.Б.
(підпис) (ПІБ)

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
старший викладач Рибаківа К.А.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка:СКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

Department of Theory and Practice of Translation from English Language

Master Degree Thesis in Translation Studies

under the title: “Proper names in headlines of British media discourse and ways of their rendering in Ukrainian”

Group MPa 05-21
School of translation studies
Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation (English
and Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Kateryna M. Shevchenko

Research supervisor:
K.A. Rybakova
Doctor of Philosophy,
Associate Professor

Kyiv – 2022

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студентки II курсу МПа 05-21 групи факультету германської філології і перекладу КНЛУ
Шевченко Катерини Михайлівни
(ПІБ студента)

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Тема роботи Аксіологічна лексика англійськомовних поетичних текстів та способи її відтворення українською мовою

Науковий керівник кандидат філологічних наук, старший викладач Рибакова К.А

Дата видачі завдання 10 вересня 2022

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2021 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2021 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2021.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2022 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2022 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2022 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	07 жовтня 2022 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2022 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2022 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) II курсу групи МПа 05-21 факультету германської філології і перекладу спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Шевченко Катерини Михайлівни

(ПІБ студента)

за темою Аксіологічна лексика англійськомовних поетичних текстів та способи її відтворення українською мовою

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні , ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні ☐ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

(підпис керівника)

(_____)
(ПІБ керівника)

” ____ ” _____ 2022 рік

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студента(ки) II курсу групи МПа 05-21 факультету германської філології і перекладу спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Шевченко Катерини Михайлівни

(ПІБ студента)

за темою Аксіологічна лексика англійськомовних поетичних текстів та способи її відтворення українською мовою

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — <i>загалом 10 балів</i> (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

(ПІБ рецензента)

(підпис рецензента)

” ” _____ 2022 р

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АКСІОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ	5
1.1 Аксиологічна лексика як лінгвістичне явище	5
1.2 Аксиологічна лексика як перекладознавча проблема	10
1.3 Особливості поетичного дискурсу та специфіка його перекладу.....	17
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	30
РОЗДІЛ 2	
ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ АКСІОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ	32
2.1 Семантична класифікація аксіологічної лексики в поетичному дискурсі	32
2.2 Структурні моделі аксіологічної лексики в поетичному дискурсі ...	39
2.3 Прагматичні функції аксіологічної лексики в поетичному дискурсі ..	45
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	53
РОЗДІЛ 3	
ВІДТВОРЕННЯ АКСІОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ПОЕТИЧНОГО ДИСКУРСУ	55
3.1 Способи еквівалентного відтворення українською мовою аксіологічної лексики у перекладах текстів англійського поетичного дискурсу	55
3.2 Застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій аксіологічної лексики у перекладі текстів англійського дискурсу	57
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	78

ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ	92
Додаток А. Таблиця прикладів.....	92
Додаток Б. Поема Е. А. По «TheRaven» та її переклад українською мовою у виконанні В. Марача	102
Додаток В. Гамлет «Бути чи не бути» переклад Юрія Андруховича та оригінал В. Шекспіра	111
SUMMARY.....	113

ВСТУП

Дана робота написана на тему: «Аксіологічна лексика англomовних поетичних текстів та способи її відтворення українською мовою».

Актуальність теми. Здійснення перекладацької діяльності щодо літературних творів – складний процес, для якого необхідними є не тільки знання мови донора та мови реципієнта, культурних сторін розвитку обох народів, однак також і заглиблення у зміст твору, занурення в його ідею, проблематику та характери героїв, аналіз авторської ідеї, того, що письменник, поет, науковець або драматург мав за мету донести до пересічного читача. А особливо це стосується перекладу поетичних творів, які створені не просто для читання, а для чуттєвого заглиблення у зміст твору.

Здійснення перекладу художньої літератури є значимим аспектом, що спричиняє як розвиток культурно-естетичної свідомості певних національностей, так і їхню взаємодію з світом літератури та культури інших держав. Даний процес ставить своєю ціллю збагачення націй не лише знаннями та досвідом один одного, однак ще й мистецькими віяннями, аспектами світогляду. Ефективна взаємодія та взаємний розвиток культур можуть бути здійсненими тільки за наявності адекватних перекладів літературних, зокрема, англomовних творів, що, як показує історія теорії та практики перекладу, здійснити непросто.

На сьогоднішній день, особливості перекладу аксіологічної лексики українською мовою із англomовних поетичних текстів є недостатньо дослідженими і розвинутими, враховуючи сучасні вимоги до даного виду перекладу, коли йдеться про передачу не лише змісту тексту на мові-оригіналу, а й про оптимальне відтворення стилістичної специфіки художнього твору.

Тому, актуальність даного дослідження зумовлена спробою проаналізувати і узагальнити способи відтворення українською мовою англomовної аксіологічної (оцінної) лексики.

Метою дослідження є вивчення аксіологічної лексики англomовних поетичних текстів та способів її відтворення українською мовою.

Завдання дослідження. Визначені метою і полягають у тому, щоб:

1. Визначити загальне поняття аксіологічної лексики;
2. Дослідити перекладацькі стратегії відтворення аксіологічної лексики;
3. Вивчити прагматичні, семантичні та структурні особливості аксіологічної лексики;
4. Визначити способи еквівалентного перекладу оцінної лексики на українську мову.

Об'єктом дослідження є аксіологічна лексика англomовних поетичних текстів.

Предмет дослідження - вивчення аксіологічної лексики англomовних поетичних творів та її перекладу на українську мову.

Методи дослідження включають в себе комплексний підхід застосування методів *аналізу* та *синтезу* при обробки теоретичної частини роботи (аналіз та обробка наукової літератури; аналіз та вичитка тексту перекладу), зокрема методів *дедукції*, *індукції* а також метод *співставлення* при обробці практичного матеріалу; методи *лінгвістичного*, *стилістичного*, *дискурсивного*, *перекладознавчого* аналізу у визначенні таксономії англomовної аксіологічної лексики та добору способів її відтворення українською мовою.

Наукова новизна одержаних результатів. Полягає в тому, що були встановленні причини та механізмів аксіологічних змін при інтерпретації конкретних семантичних процесів, аналізується аксіологічна динаміка низки слів, які були предметом дослідження.

Теоретичне значення даної роботи у тому, що було опрацьовано велику кількість літератури і сформовано гіпотезу: кожен перекладач при здійсненні перекладу аксіологічної лексики з англomовного поетичного дискурсу використовує певні трансформації та перекладацькі стратегії, при чому, не одну стратегію в чистому вигляді, а декілька – в даному випадку дві: стратегія

відчуження і стратегія одомашнення. При цьому автор неодмінно використовує прийом новаторства за неможливістю повного опору на репродукцію.

Практичне значення даної роботи в тому, що було досліджено аксіологічну лексику, яка зустрічається у перекладах англійських поетичних текстів на українську мову, і що на даний час аналогічних дослідницьких праць майже не існує.

Щоб дослідити та визначити прагматичні функції аксіологічної лексики в поетичному дискурсі нами було проаналізовано сайти з сучасними віршами перекладеними з англійської мови на українську [42] та сучасний переклад монологу Гамлета (див. дод. Д). Нами було досліджено 94 прикметника на позначення рис характеру. 56 з них виявилися – на позначення позитивних рис характеру. Інші 38 позначають негативні якості.

Перекладацьке відтворення прикметників на позначення рис характеру має властивість до значної синонімізації тексту – на декілька англійських лексем припадає одна українська і, навпаки, на декілька українських – один англійський відповідник.

У результаті даного дослідження структури аксіологічної лексики при перекладі англійських поетичних творів на українську мову можна прийти до висновку, що за структурою складні оцінні прикметники складаються з основ іменника і дієслова, причому віддієслівна основа є другим важливим компонентом утворюваного прикметника. Основа іменника при цьому належить до певного семантичного типу за тематикою її значення.

Нами було досліджено поему Е. По «Ворон» (див. дод. А) - її англійський та український варіанти. Було виділено приклади аксіологічних лексем.

Зауважимо, що в художньому перекладі поеми Едгара По «Ворон» В. Марача застосовано перекладацькі трансформації з долею новаторської творчості, за неможливістю опору на репродукцію.

Апробація результатів дослідження: основні положення дослідницької роботи опубліковано у збірнику тез Матеріалів Міжнародної науково-практичної відеоконференції «Україна у транскультурному й

мультимодальному світі» за 2022 рік у статті «Сучасні перекладацькі стратегії у відтворенні аксіологічної лексики» [Шевченко: 229–230].

Структура кваліфікаційної роботи магістра. Дана магістерська робота складається з вступу, одного теоретичного розділу, одного практичного та одного аналітичного, висновку, списку джерел та додатків: усього 80 сторінок.

У Вступі визначається актуальність теми, надається мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження, наводяться методи дослідження; надається наукова новизна одержаних результатів та визначається теоретичне та практичне значення дослідження; визначається апробація результатів дослідження та наводиться структура кваліфікаційної роботи магістра.

У Розділі 1 висвітлюється аксіологічна лексика як лінгвістичне явище та аксіологічна лексика як перекладознавча проблема, досліджуються особливості поетичного дискурсу та специфіка його перекладу.

У Розділі 2 аналізується семантична класифікація аксіологічної лексики в поетичному дискурсі, наводяться структурні моделі аксіологічної лексики в поетичному дискурсі, досліджуються прагматичні функції аксіологічної лексики в поетичному дискурсі.

У Розділі 3 аналізуються пособи еквівалентного відтворення українською мовою аксіологічної лексики у перекладах текстів англомовного поетичного дискурсу та досліджується застосування перекладацьких трансформації для збереження прагматичних функцій аксіологічної лексики у перекладі текстів англомовного дискурсу.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АКСІОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1 Аксіологічна лексика як лінгвістичне явище

Лінгвістичні дослідження останніх десятиріч в галузі семантики характеризуються всебічним аналізом структур мовних одиниць, при якому семантичні параметри визначаються і вивчаються у найтіснішому зв'язку з параметрами функціонально-граматичними і функціонально-інформативними. Висновок про те, що семантика є синтаксичною, а синтаксис – семантичним спонукає лінгвістів досліджувати відображення парадигматичних відношень у синтаксисі і синтагматичних відношень в семантиці. Функціональний підхід до вивчення семантики перш за все дозволяє розподілити одиниці лексики за певними класами з особливими притаманними їм функціями в синтагматичному контексті.

Останнім часом категорії та терміни, пов'язані з аксіологією, з'являються у новітніх дослідженнях з лінгвістики. У зв'язку з цим багато відомих дослідників (А.А. Івін, Н. Д. Арутюнова, Є. М. Вольф, С. Г. Павлов, Є. Ф. Серебрянникова) наполягають на виділенні лінгвістичної аксіології. Аксіологічну лінгвістику можна вважати дослідницьким підходом, що застосовується в рамках низки лінгвістик: етнолінгвістики, лінгво- культурології, аналізу соціального дискурсу, політичної лінгвістики та ін.

У сучасній лінгвістиці виділяють певні суспільні тенденції, що впливають на соціокультурну ідентичність особистості, основними серед яких є такі: збільшення кількості учасників масової комунікації; підсилення особистісних рис у мовленні; необхідність у нових засобах вираження та формах образності; зростання психологічного несприйняття бюрократичної мови минулого; відродження назв, які були заборонені чи забуті в епоху тоталітаризму й тепер

повертаються з минулого [60]. Аксіологічна лексика художніх творів доводить посилення останніх двох тенденцій.

Аксіологічна лінгвістика – це дослідницький підхід, який застосовується до цілого ряду конкретних лінгвістик і використовує їх досягнення у своїх цілях. Аксіологічний аналіз полягає у виявленні висловлюваних мовою та текстами цінностей. У принципі, багато лінгвістичних дисциплін і методів можуть включати аксіологічний аспект. Нині виникло кілька аксіологічно орієнтованих дисциплін – етнолінгвістика, лінгвокультурологія, еколінгвістика, аналіз соціального дискурсу, політична лінгвістика, теолінгвістика та інших.

Лінгвоаксіологія сумісна з вивчення будь-яких текстів, включаючи мислення самого дослідника. Як напрями дослідження можна виділити лінгвістичну аксіологію художнього та нехудожніх типів тексту (дискурсу); соціальну аксіосферу, станів, класів, гендерні, вікові цінності; цінності професійних груп та субкультур; індивідуальну аксіосферу.

Одним з перших особливу увагу цінності інформації приділив І. Р. Гальперін, виявивши закономірність, що тексти, що володіють високою естетичною цінністю, є завжди і високоінформативними. Цим можна пояснити, наприклад, невпинний інтерес до великих творів літератури, незалежно від того, в якому столітті вони створювалися [7].

У лінгвістиці аналіз ціннісних переваг відкриває можливості для вивчення національної мовної свідомості, побудови моделі мовної особистості. Мова фіксує та відбиває систему цінностей, настрої, оцінки певного соціуму. В даний час проводиться багато експериментів, спрямованих на виявлення вербального відображення цінностей.

Одним із центральних понять у лінгвістичній аксіології є оцінка. Визначення оцінки формулюється як соціально усталене і закріплене в семантиці мовних одиниць позитивне чи негативне, експліцитне чи імпліцитне ставлення суб'єкта до об'єктів дійсності, як компонент, який можна виділити у складній взаємодії суб'єкта оцінки та її об'єкта [60].

В. В. Квашина доводить, що лінгвістичний аспект категорії оцінки складає вся сукупність засобів та способів її вираження – фонетичних, морфологічних, лексичних, синтаксичних. Лінгвіст вважає, що в першу чергу оцінка актуалізується лексико-семантичними засобами мови, що виражають її експліцитно та імпліцитно, денотативно та/або конотативно, прямими номінаціями, визначеннями-характеристиками та через характер вчинених дій (дієслово-присудок).

У словотворі позитивна чи негативна оцінна модальність, зазвичай, реалізується суфіксами суб'єктивної оцінки. Фонетичні та синтаксичні мовні засоби самостійно не оцінюють об'єкт, тому виявляються на фоні провідних змістовних елементів. Отже, значення позитивної чи негативної оцінки виражається ними лише імпліцитно через лексико-семантичні опозиції та контекст [26].

Інша точка зору представлена А. А. Івін. Автор говорить, що мовне вираження ціннісного ставлення у науковій літературі найчастіше фіксується твердженнями з явним чи мається на увазі «має бути»: «вчений має бути критичним», «будь-яке явище повинно мати причину», формами «добре (погано, байдуже), що це і то», або знову-таки з «має бути».

У явних порівняльних оцінках використовуються прислівники «краще» («переважніше»), «гірше» та «рівноцінно». До виразів оцінного характеру відносить також стандарти, правила, зразки, конвенції, аналітичні висловлювання, номінальні визначення тощо. Очевидний, на його думку, оцінний характер традицій, порад, побажань, вимог, застережень, прохань, обіцянок тощо [19].

Як гуманітарна дисципліна лінгвістична аксіологія дає можливість пізнати різні культурні та моральні феномени, вона виконує свою функцію на фундаментальному рівні культури як діагностику духовності сучасної цивілізації. Деякі вчені вважають, що аксіологічна лінгвістика незабаром займе найзначніше місце в мовознавстві і перетвориться на одну з найбільш популярних гуманітарних наук.

Це пов'язано, передусім, із постійним переосмисленням понять у результаті соціального прогресу та розвитку суспільства. Сучасна лінгвістика постулює відсутність жорсткого розмежування між окремими сторонами мовної діяльності та тексту. Де мова – там і текст. Де текст – там і семантика, і прагматика, і когніція. Відповідно висновки можуть бути представлені в термінах семантики, прагматики, когнітивістики.

Характер дослідження та її місце у номенклатурі лінгвістичних дисциплін визначаються поставленою метою. Аксиологічна лінгвістика – це дослідницький підхід, який застосовується у межах цілого ряду «лінгвістик». В даний час існує кілька дисциплін з аксиологічним потенціалом, що чітко проглядається – етнолінгвістика, лінгвокультурологія, еколінгвістика, аналіз соціального дискурсу, політична лінгвістика, лінгвокриміналістика, теолінгвістика та ін.

Аксиологічна методологія включає звичайні лінгвістичні методики – традиційні (структурно-семантичний аналіз) та новітні (когнітивний аналіз), – але висновки формулює в термінах і лінгвістики, і аксіології. Об'єктом лінгвістичної аксіології виступає нерозривний комплекс «мова – свідомість – суспільство – культура – людина».

Його вивчення залежно від дослідницького акценту може бути лінгвокогнітивним, соціолінгвістичним та лінгвокультурологічним. Лінгвоаксіологічний предмет - мова, що розглядається як засіб формування, вираження та трансляції цінностей. Лінгвоаксіологія сумісна з вивчення будь-яких текстів, включаючи мислення самого дослідника. Як напрями дослідження можна виділити лінгвістичну аксіологію художнього та нехудожніх типів тексту (дискурсу); соціальну аксіосферу (цінності (православного) конфесіолекту, станів, класів, партій, гендерні, вікові цінності; цінності професійних груп та субкультур); індивідуальну аксіосферу (мовна особистість письменника, політика, вченого, героя твору).

Лінгвістична аксіологія має визначальне значення у виробленні ціннісних понять, тому що людина весь час думає і вимовляє те, як вона відноситься до того чи іншого явища. Так складається його індивідуальна мовна картина світу

та картина світу суспільства в цілому, при вивченні якої то ущільнюємо, то розпушуємо різні поняття семантикою, пов'язуємо та співвідносимо свої оціночні судження з юридичними, релігійними, моральними кодексами, загальноприйнятими судженнями здорового глузду, типовими фольклорними та відомими літературними сюжетами, іншими догмами та аксіомами; спостерігаємо в ціннісних поняттях відносини включення та асоціативного перетину, внаслідок чого можна встановити ціннісні парадигми та культурні коди, смисли та ціннісні доміанти, сукупність яких і утворює певний тип культури, що так важливий для нас і постійно підтримується мовним полем [51].

Саме мовна культура розповідає про нас як про важливу складову світу і допомагає вижити. Однак, мова може описати те, що є у філософському осмисленні людської свідомості – цінності та поняття виробляють людський досвід та здатність до мислення.

Лексику будь-якої мови можна поділити на три групи відповідно до її оцінного потенціалу. кожна з цих груп має ряд особливостей, які в більшості своїй і визначають потенційну можливість лексики ставати емоційно-оцінною.

До першої групи відноситься та частина лексики, яка не має оцінного потенціалу. Більшість цієї лексичної групи складається з термінів. Слід зазначити, що існує думка, згідно з якою відсутність у певної лексики оціночного потенціалу є конвенційною, тому що майже кожне слово виявляється пов'язаним з тим чи іншим ступенем або тою чи іншою характеристикою оціночної конотації або її потенційною можливістю, що реалізується у різноманітних конкретних ситуаціях [58].

До другої групи входять слова із привнесеною емоційною оціночністю. до цієї групи відноситься переважна частина лексики, яка є нейтральною, але іноді переосмислюється і набуває оціночності.

До третьої групи можна віднести ті слова, у семантичній структурі яких спочатку міститься оцінка. Вони щодо нечисленні внаслідок свого яскраво вираженого оцінного потенціалу.

Основними виразниками аксіологічних категорій позитивної і негативної оцінки в сучасній англійській мові є функціонально-семантичні класи атрибутів, предикативів і релятивів, що мають два типи значень – загальнооцінне та окремооцінне. Основним носієм аксіологічних категорій серед частин мови є прикметник. Аксіологічні прикметники можуть виконувати роль вихідного слова у транспонуючих моделях словотвору, формуючи лексичні аксіологічні одиниці, що належать до інших частин мови.

Аксіологічні іменники завдяки широкому діапазону своїх синтаксичних функцій не утворюють будь-якого окремого функціонально-семантичного класу, відрізняючись тим самим від аксіологічних прикметників, що складають ядро двох чітко обмежованих функціонально-семантичних класів атрибутів і предикативів оцінки. До релятивів оцінки належать аксіологічні слова та надслівні одиниці, які мають категоріальні ознаки незмінності, нечленованості, семантико-прагматичного оформлення інтонації, функції реакції на слова співрозмовника чи ситуацію комунікативного акту.

Трансформація не-аксіологічних слів, змінних словосполучень і речень у елятиви оцінки, що призводить до зміни семантики і функцій цих одиниць, може супроводжуватись процесами евфемізації, дисфемізації й фонетико-морфологічного спрощення.

Таким чином, аксіологічна лексика яскраво ілюструє соціокультурні зміни в житті суспільства й виступає засобом самоідентифікації особистості, за допомогою якої здійснюється самопізнання, самостановлення та пошук свого соціального призначення.

1.2 Аксіологічна лексика як перекладознавча проблема

Сучасне українське мовлення, що є позбавленим тиску філологічних норм минулих часів, стало більш відкритим до змін і відчуває на собі кожне нове віяння, кожен рух національної думки всім своїм «організмом». Даний процес легко відстежується на матеріалі аксіологічної лексики як філологічного засобу

суспільно-культурної самоідентифікації, до якої, безсумнівно, належить поетичний дискурс [1: 1].

Аксіологія як наука про цінності знаходиться на даний час у центрі уваги дослідників із багатьох різних наукових галузей. Дана наука виникла у філософській науковій галузі, пізніше утвердилася в соціології, культурології, філології та сприяла подальшому розвитку перелічених наук. Ще у 20-х роках 20-го століття науковцями було допущено думку, що «цінності – це ключ, який врешті-решт звільнить усі гуманітарні науки від їхнього сучасного стану патетичної поверховості» [33].

Центральне поняття науки аксіології «цінність» було введеним до філософського словника тільки в 60-х роках 21 століття німецьким філософом Г. Лотце, який стверджував, що цінності – це те, чого не існує в матеріальному світі, проте має велику силу, за допомогою якої особистість створює новий культурно-естетичний світ навколо себе. Дослідник визначив основну характеристику цінності – важливість, що виявилася домінантною в дефініціях, запропонованих уже іншими дослідниками даної проблематики [33].

Саме за ціннісною ознакою виділяється перекладознавча проблематика англomовного поетичного дискурсу. Аксіологічний підхід дозволяє вирішити низку проблем перекладу англomовного поетичного дискурсу, на цій підставі можливим є оцінка ідеологічних показників поезії. Серед перекладознавчих проблем базовою виділення «аксіологічного ядра» поезії, виділення цінностей, оспіваних авторами-поетами, у своїй творчості та передання особою, що здійснює переклад даної системи цінностей до розуміння та осмислення українським читачем.

Аксіологічні аспекти лінгвістики досліджувалися такими вченими, як Н. Д. Арутюновою, Н. В. Гуйванюком, Т. А. Космедою, Т. Кузнецовою та іншими. Незважаючи на це, аксіологічний аспект українського мовлення на даний час являється мало дослідженою галуззю.

Дослідниця В. В. Корольова [30] стверджує, що показник аксіологічності є дискурсивною категорією, оскільки лише у межах дискурсу можливим є

пізнання, власне спілкування, ціллю якого є розуміння інтенції, прагматичного складника тексту поетичного твору, який перекладається, що неможливе без вираження авторського ставлення, оцінки, проголошення власних ціннісних парадигм в ньому.

А. Д. Швейцер, розглядаючи перекладацьку діяльність як процес рішення, ділить його на два етапи:

1. розробка перекладацької стратегії (або програми здійснення перекладацьких дій);

2. визначення певного філологічного втілення розробленої стратегії, що містить в собі використання найрізноманітніших конкретних прийомів – перекладацьких адаптацій та трансформацій. [56]

Як стверджує науковець Д. Дюришин, «ідейно-образна структура оригіналу може стати в перекладі мертвою схемою, якщо перекладач не уявляє собі того суспільного середовища, в якому виник твір, тих причин, які покликали його до життя, й тих обставин, завдяки яким він продовжує жити в інших середовищах і в інші часи» [17].

В. Комісаров висловлював думку, що перекладач іде від тексту на мові оригіналу й відтворюваної в уяві реальності через її «вторинне», «наведене» сприйняття до нового образного утілення, що буде закріпленим в тексті перекладу [7].

Відомий автор М. Рильський висловлював таку думку з приводу поетичного перекладу: «Вважаю неможливим, як дехто цього вимагає, щоб автор поетичного перекладу, отже й сам поет, цілком забув про себе, цілком підкорився індивідуальності іншого поета. Це навіть, здається мені, небажано: таким способом можна стерти пилок з крилець того метелика, що зветься поезією» [51].

Свого часу дослідник В. Брюсов запропонував «теорію істотного елемента». Дана теорія якраз і зводилася до виокремлення найважливішої складової (чи складових) у віршованому творі й усвідомлюваного нехтування іншими його елементами. Нехтування в будь-якому випадку є неминучим, а якщо воно буде усвідомлюваному, тоді воно буде меншим. «Прекрасне рідко

переходить з однієї мови в іншу, зовсім не втрачаючи своєї довершеності: що ж має робити перекладач? Знаходити в себе в уяві такі красоти, які могли б служити заміною, отже виробляти власне, як і краще» [28].

Дослідник Є. Еткінд висловив думку, що мистецтво здійснення перекладу поетичних творів знаходиться під впливом двох суперечливих тенденцій: з першого погляду, перекладні поетичні твори повинні справляти на пересічного читача безпосередньо хороше емоційне враження, однак з іншого боку, вони повинні вносити в літературне мистецтво щось нове, збагачувати читачів невідомими до їхнього часу художніми образами, ритмами, строфами. В першому випадку поетичні твори необхідні для пристосування чужого мистецтва до сприйняття вітчизняним читачем, в другому – вони повинні розкрити перед звичайним читачем – носієм мови перекладу, різноманітність мистецьких форм, показати йому красу відмінних національних традицій, історичних подій, індивідуальних творчих форм тощо [45].

Як стверджує дослідник В. Левик, перекладений поетичний твір повинен звучати як твір на мові оригіналу, і це являється одним із елементів адекватності або вірності перекладу. Однак через призму мови-реципієнта повинен чітко відчуватися національний дух та національна форма оригіналу, а також індивідуальний стиль написання автора твору на мові оригіналу [29].

Дослідниця В. В. Корольова стверджує, що показник аксіологічності є дискурсивною категорією, оскільки лише у межах дискурсу можливим є пізнання, власне спілкування, ціллю якого є розуміння інтенції, прагматичного складника тексту поетичного твору, який перекладається, що неможливе без вираження авторського ставлення, оцінки, проголошення власних ціннісних парадигм в ньому. Аксіологічність – це дискурсивне поняття, спосіб інтелектуального осмислення світу поетом або письменником крізь призму його ціннісних та морально-етичних орієнтирів, що формують систему оцінок у текстовому творі за шкалою «добре – нейтрально – погано» [30].

В ході дослідження теорії проблематики аксіологічної лексики в англomовному поетичному дискурсі, ми робили опору на п'ять уроків

етнопсихолінгвального функціоналізму, які були виокремлені Р. Кісь, говорячи про філологічні зміни:

- 1) філологічні зміни потрібно розглядати в контексті конкретного середовища комунікативного мовлення і лише в контексті конкретної ситуації;
- 2) філологічні зміни варто розглядати в контексті комунікації;
- 3) зміни у мові пов'язані не просто зі змінами у прийомах, «техніці» чи стилях актів спілкування, однак і в першу чергу зі змінами в самій «зануреності» комунікативних сторін у філологічно-культурне середовище чи зі змінами у їхньому середовищі;
- 4) далеко не кожне «запозичення» є «збагачуванням», в тому числі і на філологічно-комунікативному рівні, і на когнітивному рівні;
- 5) функціональне бачення процесів запозичення полягає не лише в розгляді їх в контексті суспільно-культурного й ситуативного довколишнього оточення, але й у внутрішніх динамічних зв'язках із інтелектуально-когнітивними процесами, становлення самих ідей, станами свідомості й того, що лежить поза нею [27].

Сучасний художньо-поетичний дискурс – це багате джерело для філологічних досліджень. Мовлення поетичних текстів демонструє національні тенденції суспільно-культурного розвитку народної маси. Про причини так званих «вибухів» емоційної поезії різних соціальних прошарків писав Б. А. Ларін. Дослідник наголосив, що лише нерозумний спостерігач може задовольнятися поясненням вульгаризації мовлення, наприклад, явищем революції. Чому ж тоді дане явище має місце і в тих державах, де революція не відбувалася? Варто розуміти, що в даному разі ми маємо тільки яскравий приклад загальної та постійної мовленнєвої взаємодії всіх шарів міського соціуму; звичайне використання іншої мови колективних сусідів і антиподів; приклад безперестанного шукання все новіших і новіших експресивних засобів в найближчих джерелах (даний пошук завжди успішний, коли іде мова про звернення до багатого «мовленнєвого дна» міста). Історичний розвиток будь-якого літературного мовлення може бути описана як ряд послідовних «знижень»,

варваризацій, – або, якщо краще висловитися – як ряд концентричних розгортань [34]. Пошук прийомів вираження експресії, прагнення надання лексемам нових форм і значень ведуть до руйнування всіх нормативних меж.

Аксіологічна лексика у поезії у більшості випадків є оцінною та експресивною лексикою. Наявність даного виду лексики у поезії спричинене ситуативністю мовленнєвого середовища у самій мові та становить певну перекладознавчу проблему.

Явище мовленнєвої оцінки є неоднозначним поняттям, що прямо або опосередковано відображено у філософії пізнання і отримало велику кількість науково-філологічних пояснень свого значення, структурного статусу та функціональних ознак. Точним є той факт, що філософські та лінгвістичні дослідження у практиці аксіологічної оцінки є тісно взаємопов'язаними й обумовлюючими одне одного, бо проблеми цінностей й оцінки пояснюють за допомогою дослідження лінгвістичних явищ, що пов'язані з експлікацією оцінки, і навпаки, лексеми з оцінною семантикою виводять із основоположних філософських аксіологічних тверджень [60].

Лексеми, що містять певну позитивну чи негативну оцінку явища, вчинку або предмета, називають оцінними. Оцінка – це один з аспектів мовленнєвої системи, в якому є вираженою взаємодія дійсності й особистості [4]. За допомогою оцінних лексем відображаються зміни в житті соціуму та свідомості індивіда.

Згідно класифікації Т. А. Космеди [55] існують такі види аксіологічних лексем:

1. естетично-оцінна лексика;
2. раціонально-оцінна лексика;
3. морально-етична оцінка;
4. психологічно-оцінні;
5. фізіологічно-оцінні.

Стратегії перекладу являються досить поширеним поняттям, однак в той же час в науці не існує єдиного визначення поняття перекладацьких стратегій.

Термін «стратегії перекладу» як і поняття самого перекладу залишається досить спірним та малодослідженим поняттям. Не кожен перекладознавець визнає це поняття терміном. Дане поняття, наприклад, не є закріпленим у «Тлумачному перекладацькому словнику» дослідника-перекладознавця Л.Л. Нелюбина [40].

Згідно Алексеєвої, перекладацькі стратегії – це свідомо обраний алгоритм дій при здійсненні перекладацької діяльності щодо певного тексту [2]. Більша частина вчених-перекладознавців, торкаючись теми перекладацьких стратегій, мають на увазі саме письмовий вид здійснення перекладацької діяльності.

А. Д. Швейцер, розглядаючи перекладацьку діяльність як процес рішення, ділить його на два етапи:

1. розробка перекладацької стратегії (або програми здійснення перекладацьких дій);
2. визначення певного філологічного втілення розробленої стратегії, що містить в собі використання найрізноманітніших конкретних прийомів – перекладацьких адаптацій та трансформацій.

На обох етапах перекладач приймає рішення з урахуванням заданих особливостей мовленнєвих і позамовленнєвих детермінантів перекладацької діяльності в їх взаємозв'язку. Процес здійснення перекладу являє собою постійний вибір стратегій та дій [56].

На здійсненні першого етапу перед особою, що здійснює переклад постає вибір перекладацької стратегії. Як приклад, перевагу може бути віддано дослівно точному, такому, який є максимально наближеним до буквального, перекладу або, навпаки, перекладу, що відрізняється від формальної структури тексту оригіналу. У здійсненні даного вибору вирішальну роль грає жанр тексту, мета перекладацької діяльності і суспільна норма перекладу, характерна для певної епохи.

При перекладі аксіологічних одиниць особа, що здійснює переклад може обрати одну або декілька стратегій, що так чи інакше впливають із перелічених вище параметрів. Це може бути стратегія збереження початкового смислу твору, тобто стратегія одомашнення, так і стратегія відчуження – тобто стратегія

передачі форми. При виборі стратегії одомашнення, перекладач усуває перепони на шляху до розуміння пересічним читачем тексту художнього твору, в той час жертвуючи специфічними особливостями форми. Обираючи стратегію відчуження, перекладач обирає передачу форми твору без занурення у смисл твору [44].

При цьому варто відзначити, що дані перекладацькі стратегії у чистому вигляді є ідеальними науковими ідеями, що існують лише в теорії перекладу. В практиці перекладацької діяльності вони ніколи не здатні реалізуватися у чистому вигляді – перекладач, навіть віддаючи належне лише одній із них, як правило, підсвідомо прагне «золотої середини», вдаючись у різні моменти перекладацької діяльності то до першої, то до другої.

1.3. Особливості поетичного дискурсу та специфіка його перекладу

Поняття дискурсу є одним з основних понять сучасної комунікативної лінгвістики. Сучасні уявлення про дискурс віддзеркалюють увесь хід лінгвістичної науки.

Суперечки, які точилися в наукових колах із приводу існування чи відсутності дискурсу, можна вважати схоластичними, оскільки дискурсу дійсно немає як емпіричної субстанції. Такою субстанцією є тільки мова. Проте дискурс є дійсним як інструмент пізнання побудови мовлення, що розглядається в певних аспектах [17].

Термін *дискурс* зародився понад дві тисячі років тому. Ним у ці часи в Римі називали бесіди, діалоги, мовлення вчених. Саме в цьому значенні слово увійшло в сучасні європейські мови: французьке *diskours* і англійське *dickourse* мають значення «діалог, міркування, лекція, доповідь». А у 50-х роках ХХ століття поняття *дискурс* почали вживати як термін лінгвістики. Автор дистрибутивного методу З. Херріс у 50-і роки минулого століття використав поняття *дискурс* і *аналіз дискурсу* для дистрибутивного аналізу не лише окремих речень, а й текстів, розглядаючи їх у контексті супровідної соціокультурної

ситуації. Дещо пізніше у французькій лінгвістичній традиції терміном *дискурс* позначали мову й мовлення взагалі. Згодом *дискурс* почали асоціювати з *лінгвістикою тексту*, вивчаючи закономірності формування та функціонування текстів. На початку 70-х *дискурс* уважали синонімом поняття *функціональний стиль* і еквівалентом поняття *текст* (через відсутність у деяких європейських мовах слова, яке було б відповідником франко-англійського *дискурс*) [2]. Сприйняття дискурсу як суто «текстової» категорії було зумовлене тогочасними тенденціями лінгвістики: 1) намаганням вивести синтаксис за межі речення, що й було втілено, наприклад, у макросинтаксисі Т. А. ван Дейка, а також у синтаксисі тексту В. Дресслера, одного з засновників лінгвістики тексту; 2) успіхами у вивченні мовної прагматики, теорії мовленнєвих актів; 3) трактуванням мовлення як соціальної дії; 4) прагненням до інтеграції гуманітарних досліджень тощо [56].

Розглянемо класифікацію дискурсу. У процесі вивчення дискурсу, як і будь-якого іншого природного феномену, постає питання про класифікацію та типологізацію: які різновиди дискурсу існують. [18]. У своїй роботі В. І. Карасік виділяє такі види дискурсу:

I. Соціолінгвістичні типи дискурсу

- 1) Інституційний дискурс
 - а) Педагогічний дискурс
 - б) Медичний дискурс
 - в) Науковий дискурс
 - г) Політичний дискурс
 - д) Релігійний дискурс
- 2) Бутійний дискурс

II. Прагмалінгвістичні типи дискурсу

- 1) Гумористичний дискурс
- 2) Ритуальний дискурс

Численні дослідження наукових джерел з теорії та практики перекладу дає підстави прийти до висновку, що художній переклад має справу не з

комунікативною функцією мовлення, а й з його естетичною функцією, оскільки лексема в даному випадку виступає як «першоелемент» літературного мовлення. Дане явище вимагає від того, хто займається перекладацькою діяльністю особливої старанності та кмітливості. В поетичному тексті відображаються не лише конкретні події, а й естетичні, філософські думки його автора, які або становлять чітку систему, або - суміш різних теоретичних знань [7].

Поетичний дискурс витлумачується як розумово-мовленнєва діяльність, що охоплює процес і результат – поетичний текст (фрагмент поетичного дискурсу), спрямована на поетичну комунікацію між адресатом та адресантом, яка відбувається в її різних модусах (поетичний текст, його аудіовізуальна версія – відеокліп, або екранізація та ілюстрація), що знаходяться у відношеннях взаємодії, взаємовпливу та взаємообумовленості. Сучасний англо-мовний поетичний дискурс розмежовано на два різновиди – дигімодерністський і мета-модерністський. Під мультимодальністю в сучасному англomовному поетичному дискурсі розуміємо конструювання поетичних форм на перетині його різних модусів, що апелюють до тієї чи іншої сенсорної системи адресата. Йдеться, зокрема, про візуальний модус, що активізується в поетичних текстах, які супроводжуються ілюстраціями, а також слуховий. Останній задіяний у роз-гортанні поетичного дискурсу в результаті переосмислення акустичного середовища відеоігор, гомону вулиць або ритму і розміру сучасних жанрів музики. До того ж спостерігається симбіоз візуального та аудіального модусів, що виявляється у відеороликах, створених за мотивами поетичного дискурсу, або у сценічних читаннях поетичних текстів.

Особа, що здійснює переклад повинна мати якщо не значні, то хоча б достатні для здійснення перекладацької діяльності знання в галузі таких наук як філософія, естетика, етнографія (бо в багатьох поетичних творах описуються деталі побуту персонажів), географія, ботаніка, мореплавство, астрономія, історія мистецтв тощо. Як стверджує науковець Д. Дюришин, «ідейно-образна структура оригіналу може стати в перекладі мертвою схемою, якщо перекладач не уявляє собі того суспільного середовища, в якому виник твір, тих причин, які

покликали його до життя, й тих обставин, завдяки яким він продовжує жити в інших середовищах і в інші часи» [18].

В. Комісаров висловлював думку, що перекладач іде від тексту на мові оригіналу й відтворюваної в уяві реальності через її «вторинне», «наведене» сприйняття до нового образного утілення, що буде закріпленим в тексті перекладу [7].

Відомий автор М. Рильський висловлював таку думку з приводу поетичного перекладу: «Вважаю неможливим, як дехто цього вимагає, щоб автор поетичного перекладу, отже й сам поет, цілком забув про себе, цілком підкорився індивідуальності іншого поета. Це навіть, здається мені, небажано: таким способом можна стерти пилок з крилець того метелика, що зветься поезією» [19].

Дослідник В. Коптілов зазначав, що поетичний твір має перекладатися «не від звуку до звуку, не від слова до слова, не від фрази до фрази, а від ланки ідейно-образної структури оригіналу до відповідної ланки перекладу» [19].

У перекладі поетичних творів досить чітко є відображеною дана перекладацька концепція. Поетичний твір являє собою єдність ідеї, образу, слова, звукопису, ритму, інтонації, композиції. Не можливо поміняти якусь одну складову, щоб це не вплинуло на цілісну структуру поетичного твору. Зміна однієї складової обов'язково спричинить зміну цілої системи. Будь-яка спроба відтворення в поетичному творі всіх конструктивних елементів неодмінно призводить до втрати гармонії поетичного твору, саме тому, необхідним є визначити які складові в певному поетичному творі є головними й відтворити настільки точно, наскільки це можливо, не звертаючи, або звертаючи не сильно, увагу на інші складові.

Свого часу дослідник В. Брюсов запропонував «теорію істотного елемента». Дана теорія якраз і зводилася до виокремлення найважливішої складової (чи складових) у віршованому творі й усвідомлюваного нехтування іншими його елементами. Нехтування в будь-якому випадку є неминучим, а якщо воно буде усвідомлюваному, тоді воно буде меншим. «Прекрасне рідко переходить з однієї мови в іншу, зовсім не втрачаючи своєї довершеності: що ж

має робити перекладач? Знаходити в себе в уяві такі красоти, які могли б служити заміною, отже виробляти власне, як і краще» [28].

Дослідник Є. Еткінд висловив думку, що мистецтво здійснення перекладу поетичних творів знаходиться під впливом двох суперечливих тенденцій: з першого погляду, перекладні поетичні твори повинні справляти на пересічного читача безпосередньо хороше емоційне враження, однак з іншого боку, вони повинні вносити в літературне мистецтво щось нове, збагачувати читачів невідомими до їхнього часу художніми образами, ритмами, строфами. В першому випадку поетичні твори необхідні для пристосування чужого мистецтва до сприйняття вітчизняним читачем, в другому – вони повинні розкрити перед звичайним читачем – носієм мови перекладу, різноманітність мистецьких форм, показати йому красу відмінних національних традицій, історичних подій, індивідуальних творчих форм тощо [45].

Як стверджує дослідник В. Левик, перекладений поетичний твір повинен звучати як твір на мові оригіналу, і це являється одним із елементів адекватності або вірності перекладу. Однак через призму мови-реципієнта повинен чітко відчуватися національний дух та національна форма оригіналу, а також індивідуальний стиль написання автора твору на мові оригіналу [29].

Перекладознавець порівнює перекладача із здібним актором. Яку б роль не виконував актор, його завжди впізнають, і в той же час глядачі захоплюватимуться тим, як успішно йому вдалося перевтілитися в акторський образ. Залишаючись самим собою, перекладач мусить із кожною новою роллю, тобто твором, який він перекладає, пропонувати своїм глядачам-читачам щось нове, а подекуди й відчужене для своєї особистості. Особа, що займається перекладацькою діяльністю повинна пропонувати своїй читацькій публіці з кожним новим перекладом нові художні образи, нові форми, нові стильові напрямки, однак водночас у кожному перекладеному творі повинен вгадуватися його особистий стиль. Згідно думки В. Коптілова, перекладач мусить йти «вшир і вглиб» [26], тобто залучати нові широкі маси читачів до відомих або не дуже

художніх творів, також тих, які є шедеврами світової спадщини, й занурюватися в поетичні простори світів їх авторів.

Загальна теорія перекладу ґрунтується на основі вивчення перекладацької діяльності, об'єктом якої є тексти всіх функціональних стилів. Художній стиль – напевно, є найбільш описаним зі всіх функціональних стилів. Однак навряд чи з цього можливо прийти до висновку про те, що він найбільш досліджених з них. Зокрема це стосується і стилю написання поетичних творів. Дослідник С. Тюленєв пояснює дане явище тим, що стиль написання художніх творів – «найжвавіший, творчо розвинутий із стилів» [36]. Поетичне мовлення, що розраховане на сприйняття і розуміння його в контексті загальнонародного, загальнонаціонального мовлення, відрізняється від нього тим, що реальність мови віршованого твору - це реальність цілісного художнього світу, внаслідок чого мовленнєві і позамовленнєві (змістовні) сторони літературного твору скріплені значно міцніше, ніж в інших функціональних стилях. Саме тому закономірності побудови мови поетичних творів пояснюються не граматичними і синтаксичними правилами, а правилами побудови змісту поетичного твору [59].

Мінімальною одиницею здійснення художньої перекладацької діяльності є слово. Для якісного перекладу перекладач повинен гарно володіти як семантикою лексем в тексті мови-донора, так і семантикою лексем, що зіставляються в тексті мови-реципієнта. Однак сам процес перекладацької діяльності не здійснюється послівно, тому особі, що займається перекладацькою діяльністю слід бути знайомою з особливостями максимальної одиниці поетичного перекладу - тексту.

Солодуб Ю. П. стверджує «Поетичний текст - це текст, основною функцією якого є естетична дія на читача або на слухача» [35]. Поетичні тексти мають абсолютно іншу естетичну цінність. Вони і в соціумі зберігаються довше, ніж інші тексти. Читачем перекладеного поетичного тексту може виступати будь-яка пересічна людина, однак для цього потрібно проявити цікавість до тексту, побажати сприйняти його. Поетичний текст як складне явище у наш час

стало об'єктом дослідження не лише традиційної лінгвістики, але і психологічних, антропологічних, філософських наук, культури, логіки, текстології тощо.

Розглянемо деякі з існуючих поглядів на структурну основу тексту поетичного твору. Дослідник А. Потебня виділив три складові частини будь-якого віршованого художнього твору, у співвідношенні, згідно його думки, з компонентами «слова з живим уявленням». Це, у першу чергу, «зміст (або ідея), відповідний чуттєвому образу або розвиненому з нього поняттю»; з іншого боку це, «внутрішня форма, образ, який указує на цей зміст, відповідний уявленню (яке теж має значення тільки як символ, натяк на відому сукупність чуттєвих сприйнять або на поняття)» і, «зовнішня форма, в якій об'єктивувався художній образ» [52]. Виділяють три структурних компоненти тексту художнього твору: зміст, смисл і лексична (знакова) форма. Структурними елементами поетичного твору вважаються: змістовний елемент, елемент смислового простору і елемент простору засобів творчого вираження. Дане структурне уявлення про текст художнього твору використовується як структурна основа самого художнього тексту [5].

Семантична структура художнього твору має розумітися як зміст, що виникає в думках письменника або поета відповідно до його задуму, тобто який відображає інтерпретацію якогось певного або будь-якого аспекту реальності та який може бути охарактеризований як поставлене автором комунікативне завдання.

А. Федоров стверджує, що питання про поетичний переклад надзвичайно складне. Дослідження текстів поетичних творів допускає глибинний стилістичний аналіз матеріалу, що має за мету дізнатися, в чому ґрунтується його індивідуальні особливості. Характерна специфіка художньої літературної творчості, прояв в кожному випадку індивідуального художнього стилю поета, обумовленої його філософією думки, впливом на неї естетики епохи і літературної школи, безкінечна різноманітність як словесних, так і граматичних (зокрема, синтаксичних) засобів мовлення в їх різних співвідношеннях один з

одним, різноманіття поєднань літературно-письмового і усного мовлення в книжково переломлених стилістичних видах тієї чи іншої [50].

Для літературного мистецтва характерним є специфічний зв'язок між художнім образом і мовленнєвою категорією, на основі якої його буде письменник або поет – автор художнього твору. Ще однією характеристикою поетичного твору є його смислова змістовність, яка проявляється в можливості поета сказати більше, ніж говорить прямий зміст лексем в їх сукупності, у його здатності змусити працювати думку, і емоції, і уяву звичайного читача [43]. Також іще однією важливою характерною рисою тексту художнього твору є яскраво виражена національна забарвленість змісту і форми. Слід враховувати також і тісний взаємозв'язок між історичними обставинами й художніми образами поетичного твору, що відображають його, а також виділити індивідуальний стиль написання письменника. Індивідуальна манера поета включає використання певних мовленнєвих стилів літературного мовлення [43].

У мистецтві художньої літератури значну смислову і виразну роль грає вибір лексеми. У тексті твору художнього за стилістикою часто можливо знайти багато різних тропів, архаїзмів, діалектизмів, запозичень та інших мовних засобів. Також при здійсненні перекладу тексту поетичного твору потрібно враховувати особливості його стилістики. Таким чином, дослідниця Ю. Піввуєва висловлює думку, що «авторська іронія, іронія персонажу по відношенню до себе, або до іншого персонажа, історичний колорит, вказівки на місцеві риси в образі діючої - особи і т.д [43]».

Вивчення поняття художнього образу є базовою категорією будь-якого художньо-поетичного дискурсу, в рамках дискурсивно-інтелектуальної парадигми теорії і практики як літератури, так і перекладознавства, й це новий крок у розвитку теорії і практики перекладу, що дозволить більш об'єктивно міркувати про ті або інші стратегії перекладу у вирішенні основної мети - проблеми адекватності при здійсненні перекладацької діяльності. Дане дослідження також дозволить отримати об'єктивну базу для створення порівняльного вивчення і порівняння перекладів з метою пізнання етнічних

особливостей концептуалізації, категоризації і вербалізації не лише об'єктивної дійсності, однак й створюваного фантастичного художньо-поетичного світу [22]. «Порівняльне вивчення образу і образних систем оригіналу і перекладу в їх співвідношенні з лінгволітературними традиціями», - підкреслюють А. Чередніченко і П. Бех, «складає найважливішу проблему сучасного перекладознавства» [53].

У філософії термін поетичного образу визначається як загальна категорія художньої творчості, засіб і форма освоєння життя мистецькою реальністю. М. Гарбовський стверджує «образ - це віддзеркалення, будь то результат пізнавальної діяльності людини, або узагальнене художнє представлення дійсності. Образ повторює в тій або іншій формі те, що існує окрім нього та історично передує йому» [41].

Можна прийти до висновку, що переклад поетичних творів значно різниться від інших видів перекладацької діяльності неможливістю опиратися в мовленнєвій творчості переважно на репродукцію. Дана діяльність вимагає не лише використовувати старе, вивчене раз і назавжди, вона допускає мовленнєву творчість [2].

Здійснення перекладацької діяльності щодо поетичних творів передає думки твору мови-оригіналу у формі правильного літературного мовлення й викликає найбільшу кількість розбіжностей у науково-дослідницькому середовищі - багато вчених мають думку, що кращі переклади повинні виконуватися не стільки за допомогою словесних і синтаксичних співпадінь, скільки творчою діяльністю віршованих співвідношень, по відношенню до яких мовленнєві відповідності грають роль підпорядкованих їм. Інші дослідники визначають кожний переклад, у тому числі й поетичних творів, як відтворення тексту вірша, створеного в одній мовленнєвій системі засобами іншої системи. У зв'язку з цим постає проблема точності, повноцінності або адекватності художньо-поетичного перекладу.

Розглянемо основні проблеми здійснення перекладу поетичних творів у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених-перекладознавців.

О. Черних наголошує на важливості вибору в процесі здійснення перекладацької діяльності щодо поетичного твору, який в більшості випадків зумовлений внутрішніми потребами літератури мови-реципієнта, її умінням певним чином засвоїти іноземне літературно-творче явище, зреагувати на його художню специфіку [54]. Здійснення перекладацької діяльності особливо активізується в періоди переходу до нових стильових формацій, в періоди нестійких мистецьких норм і кризових явищ у панівній для конкретних часів стилістиці. Саме тоді літературі потрібно заповнити існуючі в її еволюційному потенціалі пробіли. За даних умов найяскравіше проявляється функція перекладу як зв'язку між літературами різних країн і народів.

Одним із питань здійснення поетичного перекладу - співвідношення контексту поета і контексту особистості перекладача. Як стверджує Г. Гачечиладзе, у поетичному перекладі контекст перекладача є дуже наближеним до контексту автора твору на мові-оригіналу. Критерієм збігу чи, навпаки, розрізненості обох контекстів є міра співвідношення даних реальності й даних, узятих з літературно-поетичного мистецтва. Якщо переважають дані реальності, то йдеться про авторську творчу діяльність. Якщо переважають дані літературно-мистецького походження, то йдеться про контекст особи, що здійснювала переклад [9].

Отже, поетичний переклад являється зумовленим не тільки об'єктивними причинами (конкретно-історичним літературним каноном), але й суб'єктивними (поетичною творчістю особистості перекладача). Ніякий переклад не може бути адекватним та точним в повній мірі, оскільки сама мовленнєва система літератури-реципієнта за своїми вихідними даними не може ідеально передати зміст твору оригіналу, що зазвичай призводить до утрати певного об'єму інформації. Тут також грає роль особистість перекладача, що при перекодуванні тексту неодмінно випустить щось зі смислу, а також його схильність продемонструвати чи не продемонструвати всі особливості оригіналу [9].

Дослідник Д. Дюришин до всіх даних чинників додає ще й особистість перекладача який, як уже говорилося, в цій ситуації є більшою чи меншою мірою

й поетом. Поетичний твір не можливо вирвати зі стихії рідного мовлення й «пересадити» на новий ґрунт, він має переродитися наново в новій мовленнєвій ситуації завдяки здібностям і талантові особи, що здійснює переклад. Кожний елемент мовлення, використовуючи найтонші асоціативні зв'язки, впливає на уяву носія мови-реципієнта й утворює в його мисленні конкретний чуттєвий образ. Закономірним є також те, що при здійсненні перекладу твору на іншу мовленнєву систему, в силу мовленнєвих розбіжностей, дані асоціативні зв'язки у значному ступені руйнуються. Щоб вірш продовжував жити як справжній витвір мистецтва у новому мовленнєвому середовищі, перекладач мусить перейняти на себе функції поета чи письменника й у чомусь навіть повторити мистецький процес його написання, наповнити поезію новими асоціативними зв'язками, які викликали б нові образи, властиві для носіїв даної мовленнєвої системи [18].

Наступною, співвідсною з попередньою, проблемою перекладу поетичних творів є питання точності і вірності. Поетичний текст має справляти враження єдності ідей, образів, слів, звукопису, ритму, інтонації, композиції. Не можна змінити один елемент поетичного твору, щоб це не справило певний вплив на загальну структуру поезії. Зміна одного елемента обов'язково спричинить зміну у всій системі.

Ще існує проблема створення адекватного перекладу поетичного твору. Адекватним є такий результат перекладацької діяльності, у якому є переданими усі початкові наміри поета (як усвідомлено продумані ним, так і неусвідомлювані), в розумінні певного ідейного та емоційного впливу на читачів, з використанням, у міру можливості (шляхом підбору точних відповідників або вдалих синонімів) усіх застосованих поетом ресурсів образності, колориту, ритму. Звичайно, що при цьому процесі завжди доводиться чимось жертвувати, вибираючи для цього менш істотні елементи тексту поетичного твору [39].

Ціллю здійснення адекватної перекладацької діяльності є точна передача змісту й форми тексту твору на мові-оригіналу при відтворенні специфіки

останньої, якщо це дозволяють мовленнєві засоби, або створення їх адекватних еквівалентів на матеріалі іншої мови.

Найпершими вимогами, які повинен задовольнити адекватний переклад тексту поетичного твору, на думку таких дослідників, як А. Федоров [55] та Г. Гачічеладзе [9], є такі:

1. Точність. Перекладач має поставити собі за мету передати смисл та зміст тексту поетичного твору, не спотворюючи його, не додаючи щось від себе та дотримуючись основних нюансів стилістики та манери написання автора твору на мові-оригіналу;

2. Лаконічність. Перекладач має не бути аж надто багатослівним у своєму перекладі, думки мають бути викладені чітко та стисло;

3. Ясність. Думки, не зважаючи на стислість, мають бути зрозумілими пересічному читачів. Слід уникати складних та двозначних мовленнєвих зворотів;

4. Літературність. Переклад має повністю відповідати правилам українського літературного мовлення та з легкістю розумітися звичайними читачами [31].

Дослідником М. Гумільовим ще на початку 20 ст. було сформовано дев'ять заповідей перекладача, яких обов'язково має дотримуватися особа, що здійснює переклад поетичного твору:

- 1) число рядків;
- 2) метр і розмір;
- 3) чергування рим;
- 4) характер переносу;
- 5) характер рим;
- 6) характер словника;
- 7) тип порівнянь;
- 8) особливі засоби;
- 9) переходи тону [10].

Можна прийти до висновку, що багатозначність терміну дискурсу підтверджується і етимологією слова дискурс. Спочатку в латинській мові слово дискурс означало «ухилення від курсу», «втікання геть» тощо. Але вже у XIX ст. у словнику німецької Якоба і Вільгельма Гриммов вказується на багатозначність даного поняття: 1. діалог, розмова; 2. мова, лекція. Перелічені дослідження поняття «дискурс» зробили серйозний внесок у розвиток лінгвістики, проте, як і раніше, немає єдиної думки в даному питанні. Через полісемантичність поняття дискурс лінгвістам важко виявити його головні характеристики. Саме тому ця проблема у лінгвістиці досі гранично актуальна.

В. І. Карасик виділяє такі типи дискурсу: соціолінгвістичні (інституціональний, педагогічний, медичний, науковий, політичний, релігійний, буттєвий дискурс); прагмалінгвістичні (гумористичний, ритуальний). З позиції соціолінгвістики можна виділити два основні типи дискурсу: персональний (особисто-орієнтований) та інституційний. Особисто-орієнтований дискурс представлений двома основними різновидами: побутовою та буттєвою. Інституційний дискурс включає різні типи дискурсу. Необхідно розуміти, що існує безліч інших класифікацій дискурсу, що базуються на різноманітних критеріях дослідження (усний та письмовий дискурс; уявний дискурс; різновиди дискурсу, описані за допомогою поняття жанру і т. д.).

Правильний та точний переклад у художньому відношенні може бути не правильним стосовного мовного відношення. В процесі здійснення перекладацької діяльності елемент мовлення грає підпорядковану роль, а значить, як і в художній творчості, не має висуватися на перший план. При здійсненні перекладу деякі дослідники, такі як Р. Міньяр-Белоручев, допускають момент мовленнєвої творчості.

Висновки до 1 розділу

Отже, аксіологія, перебуваючи у центрі уваги дослідників із багатьох наукових галузей – є наукою про цінності. Виникла у філософії, згодом утвердилася в соціології, культурології, філології та дала потужний поштовх подальшому розвитку цих наук. Сучасна українська мова, позбавлена тиску мовних норм минулих століть, стала більш відкритою до змін і відчуває кожне нове віяння, кожен рух національної ідеї всім своїм «організмом». Цей процес можна відстежити на матеріалі аксіологічної лексики як мовного засобу соціокультурної самоідентифікації.

Аксіологічна лінгвістика – це дослідницький підхід, який застосовується до конкретного переліку лінгвістик і їх досягнення використовує у своїх цілях. У виявленні висловлюваних мовою та текстами цінностей і полягає аксіологічний аналіз. Аксіологічний аспект у принципі можуть включати багато лінгвістичних дисциплін і методів.

Лінгвоаксіологію можна поділити лінгвістичну аксіологію художнього та нехудожніх типів тексту (дискурсу). Також вона є на сумісна з вивчення будь-яких текстів, включаючи мислення самого дослідника.

Аксіологічність є дискурсивною категорією, адже саме у межах дискурсу можливе пізнання, власне комунікація, метою якої є розуміння інтенції, прагматичного складника тексту, яке неможливе без вираження авторського ставлення, оцінки, маніфестації власної ціннісної парадигми в ньому. Аксіологічність – це дискурсивна категорія, спосіб когнітивного осмислення світу мовцем крізь призму його ціннісних орієнтирів, що формують систему оцінок у тексті за шкалою «добре – нейтрально – погано».

У поезії у більшості випадків аксіологічна лексика є оцінною та експресивною. Це спричинене ситуативністю мовленнєвого середовища у мові та становить певну перекладознавчу проблему. Кожен перекладач для перекладу такої лексики обирає власну стратегію. Особа, що здійснює переклад може обрати одну або декілька стратегій, що впливають із перелічених вище

параметрів. Це може бути стратегія одомашнення (стратегія збереження початкового смислу твору), так і стратегія відчуження (стратегія передачі форми).

Надзвичайно складним є питання про поетичний переклад. Дослідження текстів поетичних творів має за мету дізнатися, в чому ґрунтується їх індивідуальні особливості та допускає глибинний стилістичний аналіз матеріалу.

Вимогами до перекладу тексту поетичного твору:

1. Точність.
2. Лаконічність.
3. Ясність.
4. Відповідність правилам українського літературного мовлення.

Отже, переклад – правильний та точний, у художньому відношенні, стосовного мовного відношення може бути не правильним. Під час перекладацької діяльності елемент мовлення не виступає на перший план так само як і не має грати головну роль у художній творчості.

РОЗДІЛ 2

ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ АКСІОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

2.1 Семантична класифікація аксіологічної лексики в поетичному дискурсі

Термін «аксіологія» прийшов у лінгвістику із філософії. У цій науці аксіологія була спрямована на вивчення категорії цінностей», яка розглядалася як «смыслотворні основи людського буття. У мовознавстві аксіологія передбачає аналіз оцінної лексики, що у художньому тексті. Аксіологічна лексика включає лексичні одиниці, в семантиці яких є емоційно-оцінний початок. Іншими словами, це лексеми, в яких спостерігається із стійкою, а не контекстуальною емоційністю, пов'язаною із суб'єктивним вживанням чи певною ситуацією. Сюди входять оціночні іменники, оцінні прикметники, прислівники та оціночні дієслова.

Особливе місце у системі дискурсивних формацій займає поетичний дискурс, що репрезентує аксіологічну систему соціуму крізь призму елітарної мовної особистості, що має феноменальними здібностями уявлення основних концептів культури у вигляді образів і картин. У просторі поетичного дискурсу людина реалізується як суб'єкт. Простір поетичного (художнього) дискурсу слід визначити, як процес лінгвістико-герменевтичного пошуку шляху від протистояння особистості світу до взаємодії з ним, порозуміння, від дисгармонії до гармонії. Художні тексти належать до аксіологічних текстів, вплив яких спрямовано емоційну сферу свідомості [33].

Згадаймо класифікацію аксіологічної лексики за структурно семантичним змістом. Згідно класифікації Т. А. Космеди [31] існують такі види аксіологічних лексем:

1. естетично-оцінна лексика;
2. раціонально-оцінна лексика;
3. морально-етична оцінка;
4. психологічно-оцінні;

5. фізіологічно-оцінні.

Поетичний текст – це насамперед художній текст. Не всяка подія може стати об'єктом естетичного осмислення та переживання. Поряд з незвичайною організацією поетичної мови труднощі її трансляції в іншій мовній та поетичній системі обумовлюються також рядом наступних яскравих відмінних рис:

1) Емоційна забарвленість з максимально вираженим суб'єктивно-емоційним ставленням суб'єкта мови до явищ, фактів, подій почуттів, ідей.

2) Однорідна ритмічна основа вірша, утворена інтонаційними сегментами, що повторюються; «жорстка» композиційна структура.

3) Підпорядкованість семантико-стилістичної організації промови передачі домінуючого поетичного образу та поетичного жанру.

4) Емоційно-оцінний характер лексики, що використовується у віршованій мові; залежність емоційно-сислового потенціалу слова з його місця у ритмічному ряду.

Поетичний дискурс відрізняється також такими взаємопов'язаними властивостями, як уповільнений темп, монотонність (інтонаційна варіативність), строга система паузування та деякі інші.

Дослідження здійснювалося на основі поеми Е. По «TheRaven» та уривка «Гамлета» «Бути чи не бути» В. Шекспіра (переклад Юрія Андруховича).

Розглянемо типологію аксіологічної лексики в поетичному дискурсі в таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Типологія аксіологічної лексики в англomовному поетичному дискурсі на
прикладі лексем з поеми Е. По «TheRaven»

№.	Типологія	Приклади
1.	Естетично-оцінна лексика	1.the rare and radiant; 2.separate dying.
2.	Раціонально-оцінна лексика	1. morrow; 2. in the bleak December.
3.	Морально-етична оцінка	1.surcease of sorrow ; 2.Thrilled me.
4.	Психологічно-оцінна лексика	1. quaintandcurious ; 2. gentlyrapping; 3. fantasticterrors.
5.	Фізіологічно-оцінна лексика	1. weak and weary ; 2. to still the beating of my heart.

Кількість прикладів оцінної лексики за структурно семантичним змістом представлена в таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Кількість прикладів оцінної лексики за структурно семантичним змістом

Найменування	Естетично-оцінна лексика		Раціонально-оцінна лексика		Морально-етична оцінка		Психологічно-оцінна лексика		Фізіологічно-оцінна лексика	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
Поєма Е. А. По «TheRaven»	29	56,86	26	53,06	17	94,44	12	92,31	11	100
Гамлет «Бути чи не бути» переклад Юрія Андруховича (уривок)	2	3,92	1	2,04	1	5,55	1	7,69	0	0

Відсоткове співвідношення кількості прикладів оцінної лексики за структурно семантичним змістом представлено на рис. 2.1

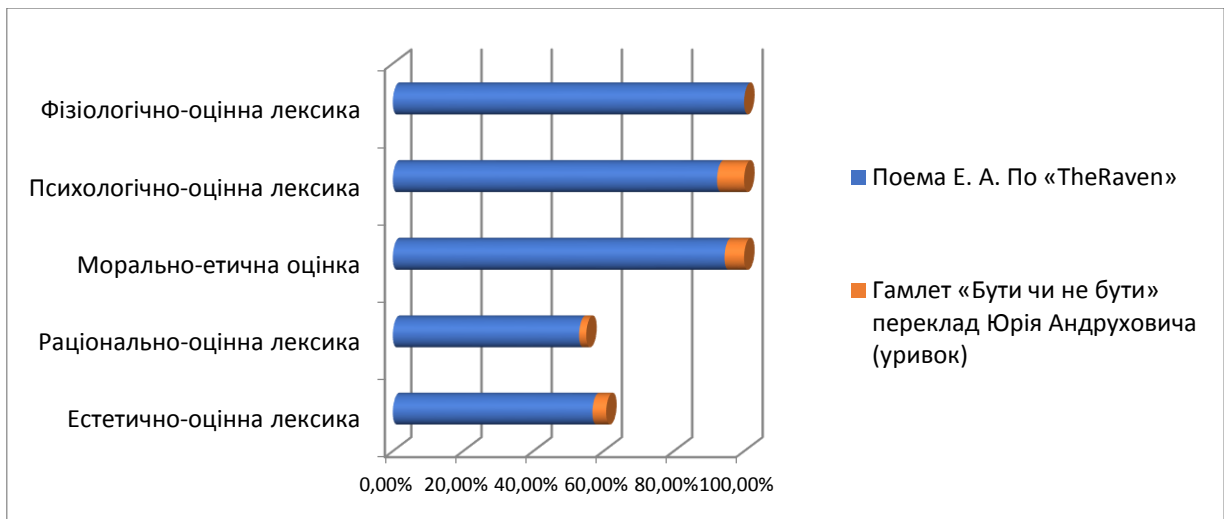

Рис. 2.1 Відсоткове співвідношення кількості прикладів оцінної лексики за структурно семантичним змістом, %

Різні підходи до розуміння концепту ґрунтуються на єдиній лінгвофілософській платформі, суть якої полягає в переосмисленні дихотомії «мова-мова» як «мовна свідомість – комунікативна поведінка». Мовна свідомість у зв'язку «тракується значно ширше, ніж мова, оскільки дослідників цікавлять феномени колективної та індивідуальної свідомості у його вербальному втіленні». У співвідношенні між комунікативною поведінкою та мовою, з точки зору вченого, також спостерігається розширення предмета від тексту в його письмово фіксованому вигляді до всієї сукупності намірів комунікантів, ситуації спілкування, що змінюється, прийнятих у певній культурі зразків поведінки, невербальної складової комунікації.

Поетичний текст є антидекларативним і філософічним, що є основою його багатогранності. Розуміння поетичності тексту – це розуміння єдності мови та мислення, аксіологічної парадигми автора, заломленої через призму динаміки культурного досвіду. Образна реальність, народжена авторським мисленням, пробуджує мислення читача. Слово в тексті має значення і експресію, і лише в рефлексивній реальності реципієнта на зміну їм приходять сенс і емоція, при цьому не важливо, чи адекватні повною мірою останні задуму автора, оскільки цінність художніх творів і полягає у здатності експресивного слова народжувати

безліч різних емоцій у різних людей. Як письмова форма перетворюється на звукову, і експресія перетворюється на емоцію з тією різницею, що перше перетворення можна назвати експліцитним, а друге - імпліцитним. І якщо звукову форму можна «оживити», авторська емоція не проходить «крізь» текст, не йде безпосередньо від автора до читача. Вона двічі зазнає заломлення: по-перше, проходячи через призму кодування; по-друге, у рефлексивній реальності реципієнта.

Емотивно-оцінна лексика – це особливий пласт мовної системи. Це не просто констатація навколишньої реальності і її ознак. Це, перш за все, вираз суб'єктивного ставлення до неї, оцінювання певних об'єктів і ситуацій. Для реалізації емоційно-оцінного потенціалу частин мови необхідний певний контекст.

Раціональна оцінка може бути виражена в абстрактних поняттях, світогляді, принципах і правилах поведінки об'єктів. В її основі можуть лежати ідеологічні, моральні, релігійні та інші мотиви. Раціональна оцінка є як би одношаровою [40]. Наприклад: «*While I nodded, nearly napping, suddenly there came a tapping*» (поема Е. А. По «TheRaven»).

Естетична оцінка предмета – це особливий вид оцінки. Естетична оцінка є двошаровою: вона, з одного боку, визначає предмет змісту як трагічний, комічний, піднесений, мізерний, прекрасний, потворний відповідно до того, як її визначає людина; з іншого боку, вона викликає у читача певні суб'єктивні почуття, переживання, позитивні чи негативні [58]. Наприклад, «*Doubting, dreaming dreams no mortal ever dared to dream before. “Surely,” said I, “surely that is something at my window lattice*» (поема Е. А. По «TheRaven»).

Широко поширеною є позиція, згідно з якою оцінність має конотативну природу, проте це питання дуже неоднозначно вирішувалося в лінгвістичних роботах різних періодів. У лінгвістичних роботах існує точка зору про нерозривність емоційного й оцінного компонентів, які часто розглядаються як єдиний емоційно-оцінний компонент. Як правило оцінність і емоційність не складають двох різних компонентів значення, вони єдині, як

нерозривні оцінка і емоція на позамовному рівні. В той же час слід зауважити, що поняття емоційності і оцінності не тотожні, хоча і тісно взаємопов'язані.

Деякі емоційні слова не містять оцінки, наприклад, вигуки; а є слова, в яких оцінка становить суть їх смислової структури, але вони не належать до емоційної лексики. Особливістю емоційно-оцінної лексики є те, що емоційне забарвлення «накладається» на лексичне значення слова, але не зводиться до нього: денотативне значення слова ускладнюється конотативним. Таким чином, емоційно-оцінна лексика позначає оцінку об'єкта, що супроводжується її емоційним переживанням [72].

Значення будь-якого слова може залежати від авторського задуму та правильного сприйняття цього задуму читачем і завдяки вдалим мовленнєвим засобам набувати необхідного комплексу оцінних значень [60].

Г.Г. Почепцов слушно зауважує, що прагматика людських стосунків змінює семантику слова. Так, семантика висловлювання, усього мовленнєвого акту визначає семантику окремого слова: якщо вона негативна, то негативними й образливими стають нейтральні та навіть пестливі вживання; якщо вона позитивна, то заперечні слова не перекреслюють цієї позитивності, тому що набувають рятівного і жартівливого відтінків.

В інтимно-фамільярному мовленні слова з негативним емоційним забарвленням, а також знижена лексика вживаються для передачі позитивних почуттів, доброго ставлення, симпатії, приязні. І, навпаки, урочиста лексика може використовуватись для вираження негативних емоцій: іронії, сарказму, зневаги [33].

У тактиці підвищення значимості співрозмовника маніпулятивної стратегії позитиву представлена не тільки позитивнооцінна лексика. Тут функціонують також лексеми, що мають негативнооцінне значення. Вони вживаються мовцем переважно під час застосування прийому протиставлення співрозмовника третім особам (зазвичай негативно оцінюваних) та прийому самоприниження – заради контрасту.

Особливістю емоційно-оцінної лексики є те, що логічне судження про те, що вона називає (предметно-логічне значення), ускладнюється емоційним ставленням мовця до явища. Звідси випливає, що емоційна оцінка містить логічну основу, проте емоційна домінанта превалює над раціональним компонентом [20].

Спроби змусити людей описати (як правило) фізичні почуття, які вони відчують в емоційних ситуаціях, паралельні зусиллям певних мовознавців, які пропонують проаналізувати значення емоції за допомогою семантичних компонентів, які можуть бути пов'язані з фізично перевіреними когнітивними процесами.

При морально-етичній оцінці у вибірці великою кількістю прикладів представлені компліментарні висловлювання, що передають оцінку моральних якостей співрозмовника. Інтелектуальні оцінки в компліментарних висловлюваннях, що репрезентують маніпулятивну стратегію позитиву, виражаються передусім за допомогою прикметників та іменників. Наприклад, «*In there stepped a stately Raven of the saintly days of yore*» (поема Е. А. По «TheRaven»).

Психологічні оцінки на позначення характеристик чи якостей співрозмовника представляють оцінки:

а) характеру співрозмовника, наприклад: «*Though thy crest be shorn and shaven, thou, " I said, " art sure no craven, Ghastly grim and ancient Raven wandering from the Nightly shore...*» (поема Е. А. По «TheRaven»).

б) темпераменту співрозмовника, наприклад: «*To the fowl whose fiery eyes now burned into my bosom's core*» (поема Е. А. По «TheRaven»).

в) культурного рівня співрозмовника та його ставлення до інших, наприклад: «*But, with mien of lord or lady, perched above my chamber door...*» (поема Е. А. По «TheRaven»).

г) здібностей адресата, його здатності до розвитку, наприклад: «*And the Raven, never flitting, still is sitting, still is sitting. On the pallid bust of Pallas just above*

my chamber door; And his eyes have all the seeming of a demon's that is dreaming...»
(поема Е. А. По «TheRaven»).

Мало представленими в тактиці підвищення значимості співрозмовника постають утилітарні, нормативні, смакові оцінки, а також оцінки, що характеризують адресата за соціальним статусом і рівнем успішності.

Для фізіологічно-оцінної лексики можна навести наступні приклади: *“Be that word our sign of parting, bird or fiend!” I shrieked, upstarting. “Get thee back into the tempest and the Night's Plutonian shore! Leave no black plume as a token of that lie thy soul hath spoken!»* (поема Е. А. По «TheRaven»).

Таким чином, емотивно-оцінна лексика використовуються при описі явищ чи предметів, щоб додати елемент забарвленості і виразити ставлення мовця до ситуації чи об'єкта.

2.2 Структурні моделі аксіологічної лексики в поетичному дискурсі

Структурна модель аксіологічної лексики - це розкриття словотвірної структури слова, у встановленні зв'язків та відносин, які поєднують морфемами, що становлять похідне слово.

Аксіологічні концепти зосереджують у собі знання, уявлення про морально-етичні, естетичні, соціальні та інші духовні цінності. Ім'я аксіологічного концепту збігається з ім'ям цінності, як правило, це абстрактні іменники, проте можлива і предметно-символічна вербалізація. Ціннісний компонент кожного лінгвокультурного концепту є скріпою з концептом вищого порядку.

Словоутворення, будучи значним засобом поповнення словникового складу мови, розглядає похідні та складні слова не як окремі одиниці, а в їх взаємозв'язку з виробляючою базою, у їхньому відношенні з іншими похідними словами, утвореними за аналогічним способом словотворення, за єдиною моделлю будови або, виходячи з аналогічної семантики, т.зв. словотвірної семантики.

Структурно-семантичний напрямок прагне встановити співвідношення (взаємозалежність) між мовною формою (структурою, конструкцією) та мовним значенням (семантикою, змістом). Таке співвідношення встановлюється шляхом моделювання чи використання структурних схем. Структурні моделі створюються на всіх мовних рівнях: фонологічні моделі, словотвірні, лексичні (семантичні), синтаксичні (словосполучень та речень).

Паралельне функціонування аналітичних та синтетичних термінів зумовлене різними комунікативними настановами автора:

– аналітичним формам віддають перевагу, коли прагнуть точності, більшої книжності, академізму викладу, наприклад: «*Once upon a midnight dreary, while I pondered, weak and weary*» (поема Е. А. По «The Raven»);

– синтетичні – більш релевантні в умовах економії часу й засобів, а також у ситуаціях неформального професійного спілкування, наприклад: «*This some visitor, " I muttered, "tapping at my chamber door... Only this and nothing more*» (поема Е. А. По «The Raven»).

Загалом мова має достатні словотворчі ресурси для синтетичного оформлення складних наукових понять. Це спостерігаємо в численних мовознавчих термінах-інноваціях, які дедалі частіше вживають на позначення досить складних понять.

Для лексикології важливі словотвірні та семантичні моделі. Моделі поділяються на продуктивні та непродуктивні, частотні та рідкісні (у тому числі поодинокі). Мовне моделювання є структурно неоднорідним.

Так спостерігається певна ієрархія моделей:

1) морфонологічна модель – найдрібніша одиниця класифікації похідних слів;

2) словотворчий тип – більші одиниці: тип може включати кілька морфонологічних моделей;

3) словотвірний метод - найбільша одиниця, що поєднує словотвірні типи.

Наприклад: суфіксальний спосіб словотвору (при якому як словотворчий афікс виступає суфікс) включає в себе різні словотвірні типи.

В один тип входять похідні слова, по-перше, мотивовані однією і тією ж частиною мови, по-друге, що мають по відношенню до слова, що виробляє, близьке загальне значення.

Структурні типи слів диференціюються залежно кількості і характеру кореневих морфем, і навіть залежність від наявності словотворчих афіксів. Можна виділити слова:

- Прості та складні;
- Непохідні (кореневі) та похідні.

1. Прості слова.

Різновидами простих слів є:

- прості непохідні слова (прості кореневі) – *red, leg, ask*;
- Прості похідні слова - *helpless, disorder, outwit*;

Прості непохідні слова:

- 1) становлять центр словникового гнізда (тобто групи родинних слів) і є основою освіти нових слів.
- 2) форма їх, що має нульову флексію, збігається з основою та коренем.
- 3) мають більше лексичних значень, ніж похідні та складні, і легко піддаються конверсії.

Похідні слова (прості та складні): мають у своєму складі словотвірні афікси. Наприклад: *aimless, spoonful, disbelief* (прості похідні); *broad - shouldered, footballer, old - ladyish* (складнопохідні).

2. Складні слова.

Складне слово - це слово, що складається з двох або більше основ (*foreign-made, red-haired, to daydream*).

3. За морфологічною ознакою основного слова (стрижня) або за граматичними категоріями стрижневого компонента ТС диференціюємо на:

- а) субстантивні ТС з і стрижневим іменником,
- б) ад'єктивні термінологічні словосполучення зі стрижневим прикметником чи дієприкметником;
- в) дієслівні ТС зі стрижневим дієсловом.

4. За типом сполучуваності компонентів або за синтаксичними ознаками розрізняємо:

а) безприйменникові, або синдетичні, ТС, з'єднані способом керування (*health effects; reactive waste; greenhouse effect*), які є найпоширенішими в даній сфері;

б) прийменникові, або асиндетичні, до складу яких входить прийменник (*recycling of waste water*).

5. За видом граматичного зв'язку між стрижневим та залежними компонентами. ТС є певною синтаксичною конструкцією, до складу якої входять два чи більше слів на основі підрядного граматичного зв'язку – узгодження, керування або прилягання.

Двокомпонентні ТС утворюються на основі одного граматичного зв'язку. Складні ТС утворюються різними типами зв'язку стосовно стрижневого слова – на основі узгодження і прилягання або керування і прилягання.

Прийменникові, або синдетичні, ТС відповідно до граматичного зв'язку поділяються на прості, складні та комбіновані. Прості синдетичні ТС характеризуються одним типом граматичного зв'язку (переважно керування) між стрижневим і залежним компонентом (*deposition of poisons*).

Складні синдетичні ТС утворюються за допомогою різних типів граматичного зв'язку: узгодження і прилягання або керування і прилягання [30].

Комбіновані синдетичні ТС утворюються на основі зв'язків від різних стрижневих слів. Найпродуктивнішою структурою серед моделей англійських термінологічних словосполучень є двокомпонентне ТС. Структура таких ТС різна. Найактивнішими є структурні моделі атрибутивного характеру.

Двоелементні ТС містять головний компонент, що називає основне поняття, та підпорядковане йому означення. Головний компонент переважно виражений іменником. Розрізняють означення, або атрибути, препозитивні та постпозитивні. Препозитивні означення можуть бути виражені іменником, прикметником, дієприкметником, герундієм, прислівником та числівником.

Препозитивні означальні сполучення є більш стислими за формою конструкціями, порівняно з групою означення у постпозиції, тому такий спосіб характерний для термінології сфери захисту довкілля.

Переважає більшість складних оцінних прикметників поетичного мовлення утворюються від основ іменника і дієслова, причому віддієслівна основа є другим важливим компонентом утворюваного прикметника. У досліджуваних поетичних творах високою частотністю вживання відзначаються **складні прикметники з другим елементом** таким як: *-носний, -тканий, -любний, -сяйний, -творний, -творчий* і таке інше, наприклад: *повний, вдячний, зловісний, хмурий, грізний* (поема Е. А. По «TheRaven»).

Розглянемо прикметники з деякими елементами дії, до яких вдаються перекладачі, відтворюючи англomовний поетичний дискурс українською мовою.

Значну сполучуваність у текстах поетичних творів має елемент *-носний*, який має значення «який щось приносить, наближає». Найчастіше даний компонент може поєднуватися з основами, що містять сему «мир, життя» (живоносний, життєносний, мироносний, побідоносний, свободоносний). Також до даної групи відноситься оцінний прикметник «смертоносний», значення якого таке: «той, що несе смерть, загибель» [14], наприклад: *похоронний, вогненний, скорботний* (поема Е. А. По «TheRaven»).

У складі композитної оцінної лексики, а саме – прикметників, першим компонентом яких є – назва предмета, основа *-носний*, окрім значення «який щось приносить, наближає», має таке значення, як – «возвеличує, підносить»: *вінцєносний, зброєносний, зорєносний, орденєносний*.

Більш рідко елемент *-носний* може сполучатися з основами, що містять сему «явище природи» та «матеріал, речовина»: *бурєносний, громєносний, світлєносний, медєносний* тощо. Нечасті випадки спостереженого поєднання *-носний* з компонентами, що указують на місце, простір (земноносний), результат (плодоносний) та містять сему «звук» (пісенноносний).

Феноменальність поетичного слова полягає не так у римованості рядків і ритмі, що, як правило, виводиться на перший план і, звичайно ж, присутня, а

насамперед у «згущенні сенсу» як основі поетичності. Як правило, весь текст у рамках вірша націлений на репрезентацію одного концепту, що вбирає завдяки «відкритості» смислового простору як тексти, що визначають художню картину світу автора, так і архетипічні тексти культури. Концентрація поетичного простору найчастіше виявляється пов'язаною з обсягом поетичного тексту: нескінченний смисловий простір невеликого вірша протистоїть логічному уявленню подій, явищ, концептів чи його послідовності у поемі.

Особливе місце в цьому зв'язку займає цикл віршів, що представляє систему авторських концептів в єдності і концентрації взаємозв'язків і взаємозалежностей. Простір поетичного дискурсу слід визначити як процес лінгвістико-герменевтичного пошуку шляху від протистояння особистості світу до гармонії.

Структурні моделі та їх співвідношення представлено в таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Структурні моделі та їх співвідношення

Тип моделі	Кількість слів	Співвідношення лексичних одиниць, %
Прості слова	22	21,05
Складні слова	16	14,74
Синтетичні форми	12	12,63
Аналітичні форми	11	11,58
Суфіксальні слова	12	12,63
Префіксальні слова	7	7,37
Складні прикметники з другим елементом	11	11,58
Запозичення	9	8,42

Співвідношення лексичних одиниць структурних моделей представлено на рис. 2.2

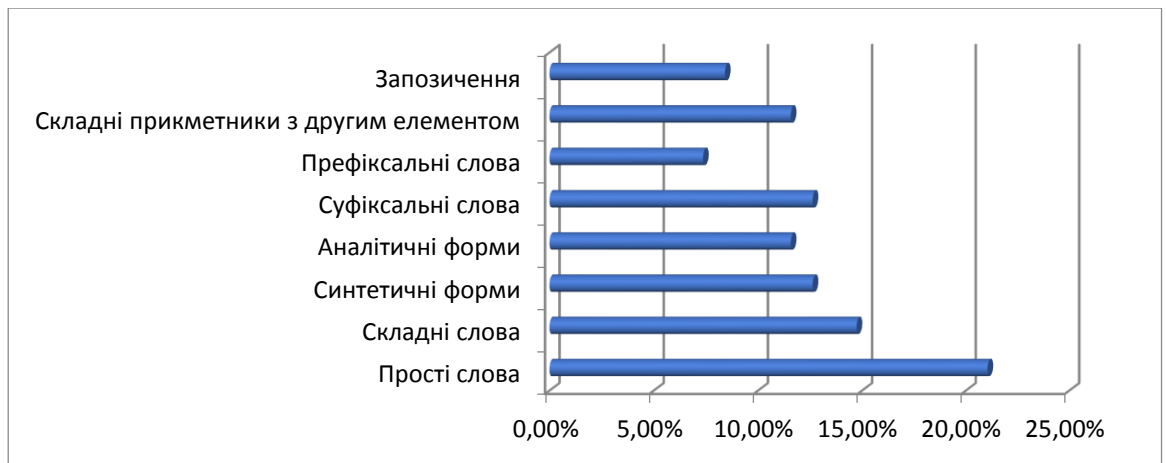

Рис. 2.2 Співвідношення лексичних одиниць структурних моделей

Таким чином, простих слів зустрічається 21,05%, синтетичні форми та суфіксальні слова мають однаковий відсоток та становлять 12,63%. 14,74% зустрічаються складні слова.

У результаті даного дослідження структури аксіологічної лексики при перекладі англомовних поетичних творів на українську мову можна прийти до висновку, що за структурою складні оцінні прикметники складаються з основ іменника і дієслова, причому віддієслівна основа є другим важливим компонентом утворюваного прикметника. Основа іменника при цьому належить до певного семантичного типу за тематикою її значення.

2.3 Прагматичні функції аксіологічної лексики в поетичному дискурсі

Аксіологічна лексика в поетичному дискурсі за прагматичною складовою являється епітетами. Розглянемо дане поняття більш детально.

Епітет може розглядатися як філологічне явище лише у симбіозі з означуваною лексемою, на яку він і переносить власні ознаки, пояснюючи її. Саме тому епітетною сполукою називаємо синтаксично двочленне словосполучення, що складається із означення (епітета) та означуваної лексеми. Епітети й епітетні словосполучення як аксіологічні лексеми та конструкції здатні входити до складу лексико-семантичних полів, виконуючи при цьому ряд

важливих прагматичних функцій. Під лексико-семантичним полем прийнято розуміти «найбільше парадигматичне об'єднання, сукупність лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту (іноді й спільністю формальних показників) і відображають поняттєву, предметну або функціональну уподібненість позначуваних явищ» [77].

Епітети як аксіологічні лексеми несуть у собі можливість виконання ряду прагматичних функцій:

1. Експресивні епітети – визначають внутрішнє сприйняття певного явища ліричним героєм поетичного твору: бадяжне, безлике, блудне, великодушне, веселе, вимріяне, вируюче, відригуюче, всепрощаюче (в даному випадку означається лексема «місто»). Значення таких епітетів добре можливо спостерігати у контексті: *«Блідий і зрішний стою перед лицемтвоім, безлике й пересічне місто моє, велике й опереточне місто моє, заздрісне і шляхетне, жадібне і продажне, велико- і малодушне, часом навіть цілком бездушне, всепрощаюче й незлопам'ятне»* [46]. Даний вид епітетів передає емоційні стани ліричного героя, його відношення до подій у суспільстві.: *«Древнє сакральне місто, що стояло столицею 1400 років, росило в собі паросток дерева Бо — того самого, під яким Сіддхартха Га-утама зробився просвітленим, мало за корону сім колосальних дагоб, палаци і монастирі»* [77]. Досить часто за допомогою експресивної епітетної лексики задається ефект іронії, яка є однією із основних елементів вираження безпосередньо авторської точки зору, засобом реалізації суб'єктивно-оцінної модальності, і, таким чином, засобом реалізації позиції автора поетичного твору. Іронія передає глузливо-зневажливе ставлення авторів до окремих явищ або предметів. У даних прикладах можна спостерігати глузливо-зневажливе ставлення до міста, виражене за допомогою аксіологічної лексики із експресивною прагматичною функцією: *«І ти бредеш назустріч новим втратам, у светрі, під дощем, а назустріч тобі бреде Москва — кульгава, мокра, відригуюча, з ветеранами, неграми, вірменами, китайцями, комуняками, фанами «Спартака» в червоно-білих панамах, сержантами, рецидивістами та*

ходаками до Леніна» [46]. (2) «Вовчиська, на відміну від Гищів, здавалися бути містечком **культуралізованим**, ба навіть із претензією на європейськість» [45].

2. Другою прагматичною функцією епітетів є позиційність. Вони можуть вказувати на територіальне розташування певного предмета або особи і характер їхнього існування: відпочинкове, південне, підводне, приморське, провінційне, сусіднє, східне тощо (якщо річ іде про лексико-семантичне поле «місто»). Наприклад: «Якимось чином ми виявилися відгородженими від цілого світу —хай навіть цього літа весь світ помістився в **одне провінційне містечко**. Відгороджені грубезним цегляним парканом, через який не докричатися до невидимих, але неодмінно присутніх там **жалюгідних людей**» [45]. Епітети із даною прагматичною функцією також виконують функції індивідуалізації певного явища та його портретування.

3. До третьої прагматичної функції аксіологічних лексем (епітетів) можна віднести візуальну функцію: відображення зовнішнього сприйняття певної особи або певного предмета чи явища: велике, гарне, маленьке, найкрасивіше, невеличке, нове, обгороджене тощо (у лексико-семантичному полі «місто»). Основна функція лексем даної групи – охарактеризувати предмет за зовнішнім виглядом, запахом чи тактильно. Наприклад: «Пройшов Черкаси, наближався до Канева. Певно, **гарне** було **містечко** ще до Спалахів: оно які гори, садками здичавілими порослі, понад Рікою одна в одну перетікають» [32]. При уживанні в тексті поруч епітетів, протилежних за значенням, створюється щось схоже на ефект контрасту: «Ну а потім уже був той останній день у **найкрасивішому місті** нашої Батьківщини», з самохвальством якого ні я, ні більшість моїх друзів категорично не погоджуємося. **Холодне** воно якесь. **Провінційне і претензійне**» [20]. Візуальна функція епітетів увиразнює образ міста, надає індивідуалізації образу та конкретизує його. «Ще півроку тому, у Лондоні, вештаючись по Сохо в районі Карнабі-стрит, він вдивлявся в обличчя продавців маленьких пафосних крамничок, більше схожих на інопланетян, і думав про те, що це **перенаселене вируюче місто** навіки лишиться для нього **чужим, тимчасовим притулком**» [25].

4. Четверта функція епітетів як аксіологічних одиниць – це функція приналежності. Наприклад: *«Люба щезла і забрала разом із собою чіткі та зрозумілі життєві орієнтири — кохання, щастя, ми кращі і це місто наше, сміх, дружба навіки і бруківка»* [25]. Займенникові епітети є одним із наскрізних способів інтимізації почуттів автора у ставленні до певного предмета або явища. За рахунок використання подібних епітетів дистанція між письменником і описуваним явищем або предметом якомога більше скорочується. Майже всі вони несуть на собі елемент позитивності. Розмаїтість аксіологічних лексем підкреслює неоднозначність внутрішнього психологічного стану ліричного героя. Наприклад: *«Я люблю це місто, але це моє місто, і з вами я його не ділитиму»* [77].

5. І остання прагматична функція епітетів – це темпоральна функція, що показує динаміку існування у часі явища або особи, яку описують: вересневе, вечірнє, древнє, зимнє, нічне, опівнічне, передвечірнє, полуденне, ранкове, середньовічне тощо (в лексико-семантичному полі «місто»). Темпоральні аксіологічні одиниці в контексті додають до значення дистрибута часову семантику. Вони не тільки допомагають читачеві осмислити глибину семантики часових реалій чи зіставляваних з ними понять, а ще й виконують естетичну функцію, додаючи конотативного відтінку значенню темпорального слова, зокрема абстрактним поняттям. Наприклад: (1) *«Прогулянка була короткою, але такою емоційно насиченою, ніби саме нічне місто пристрасно поцілувало Трішу в губи: глибоко, по-дорослому»* [25]. *«Що ж, бувай, прощавай, моє любе, маленьке, затишне моє місто, моє Західне Рівне, моє Рівне вечірнє, Рівне ранкове, Рівне полуденне й опівнічне, залите сонячним, місячним і світлом ліхтарів, занурене в тумани осені, всипане інеєм і снігом, залите дощем, бите раптовим градом, безкінечно рідне й дороге...»* [77].

Щоб дослідити та визначити прагматичні функції аксіологічної лексики в поетичному дискурсі нами було проаналізовано сайти з сучасними віршами перекладеними з англійської мови на українську [29]. Було виділено основні прагматичні функції оцінної лексики. Основною прагматичною функцією

оцінної лексики являється позначення певних рис характеру. Розглянемо лексеми, що зустрічаються у англomовному поетичному дискурсі, на позначення позитивних рис характеру у таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Прикметники, на сайтах сучасної англomовної літератури, що позначають позитивні риси характеру

№	Категорія рис характеру	Прикметник на мові оригіналу	Український відповідник
1.	1) Комунікабельність, дружлюбний настрій	Affable	привітний
2.		Amiable	привітний
3.		Amicable	дружний
4.		Friendly	дружлюбний
5.		easy-going	легкий на підйом
6.		Genial	геніальний
7.		Jovial	веселий
8.		Open	відкритий
9.		Sociable	товариський
10.		Goodhumoured	з гарним почуттям гумору
11.		Nice	гарний
12.		Peaceable	миролюбний
13.		Playful	грайливий
14.		Pleasant	приємний
15.		well-wishing	доброзичливий
16.	2) Співчутливість	Benign	добросердечний
17.		big-hearted	великодушний
18.		Careful	дбайливий
19.		Gracious	милостивий
20.		good-natured	добродушний
21.		Kind	добрий
22.		Kindhearted	добросердечний
23.		Sensible	співчутливий
24.		soft-hearted	м'якосердечний
25.		Sympathetic	співчутливий
26.		Tender	ніжний
27.		tender-hearted	ніжно-сердечний
28.		warm-hearted	тепло-сердечний
29.		Soulful	душевний
30.	3) Правдивість	Conscientious	сумлінний
31.		Fair	справедливий
32.		fair-dealing	чесний
33.		fair-minded	чесний
34.		Faithful	вірний
35.		Forthright	відвертий
36.		single-eyed	чесний

37.		Frank	відвертий
38.		Honest	чесний
39.		open-hearted	щирий
40.		Plain	відвертий
41.		Sincere	щирий
42.		single-hearted	прямодушний
43.		true-heartedtrustworthy	щирий і надійний
44.	4) Збалансованість	Balanced	врівноважений
45.		Wellbalanced	добре збалансований
46.		cool-headed	холоднокровний
47.		Composed	стриманий
48.		Demure	скромний
49.		Eventempered	урівноважений
50.		Steady	стійкий
51.		Placid	спокійний
52.		Sedate	спокійний
53.		self-possessed	володіючий собою
54.		self-collected	зібраний
55.		self-restrained	самостриманий
56.		Unshockable	непорушний

Розглянемо у наступних таблицях лексеми на позначення негативних рис характеру.

Таблиця 2.5

Прикметники, на сайтах сучасної англомовної літератури, що позначають риси егоїзму та зарозумілості

№	Прикметник на мові оригіналу	Український відповідник
1.	Crotchety	З химерами
2.	Naughty	неслухняний
3.	Complacent	самовдоволений
4.	self-satisfied	самовдоволений
5.	Smug	самовдоволений
6.	self-complacent	самовдоволений
7.	Jaunty	безтурботний
8.	Opinioned	самовдоволений
9.	self-approving	самосхвалюючий
10.	self-righteous	лицемірний
11.	cock-ahoop	самовдоволений
12.	stuck-up	зарозумілий
13.	Unsociable	нетовариський
14.	Curious	дивакуватий
15.	Stubborn	впертий
16.	Boastful	хвалькуватий
17.	Impudent	нахабний
18.	Arrogance	гонористий

19.	Haughtiness	зарозумілий
20.	Lordliness	зарозумілий
21.	Outrecuidance	зухвалий

Таблиця 2.6

Прикметники, на сайтах сучасної англомовної літератури, що позначають риси хитрості, балакучості, недбалості та манірності

	Категорія рис характеру	Прикметник на мові оригіналу	Український відповідник
1.	1) Хитрість	Insidious	підступний
2.		Sly	лукавий
3.	2) Балакучість	Chatty	балакучий
4.		Garrulous	промовистий
5.	3) Манірність	Genteel	благородний
6.		niminy-piminy	манірний
7.	4) Недбалість	Frowsy	недбалий
8.		Sloppy	Неохайний

Таблиця 2.7

Прикметники, на сайтах сучасної англомовної літератури, що позначають риси запальності

№	Прикметник на мові оригіналу	Український відповідник
1.	Inflammatory	Запальний
2.	Fiercy	Запальний
3.	Passionate	Пристрасний
4.	Explosive	Вибуховий

Таблиця 2.8

Прикметники, на сайтах сучасної англомовної літератури, що позначають риси дратівливості

№	Прикметник на мові оригіналу	Український відповідник
1.	Irritable	дратівливий
2.	Tetchy	дратівливий
3.	Crabby	дратівливий
4.	Grumpy	сварливий
5.	Exasperating	роздратований

Англомовне поетичне мовлення є багатим на оцінну лексику, до якої можна також віднести прикметники на позначення рис характеру, складні прикметники та інші різновиди аксіологічної лексики. Перекладацьке

відтворення прикметників на позначення рис характеру має властивість до значної синонімізації тексту – на декілька англомовних лексем припадає одна україномовна і, навпаки, на декілька україномовних – один англомовний відповідник.

Отже, на основі проведених досліджень, можна зробити висновок, що у творі переважає лексика на зображення позитивних рис характеру. Нами було досліджено 94 прикметника на позначення рис характеру. 56 з них – на позначення позитивних рис характеру. Інші 38 позначають негативні якості.

Висновки до 2 розділу

Отже, можна зробити висновки, що англومовне поетичне мовлення є багатим на оцінну лексику. До неї можна віднести прикметники на позначення рис характеру, складні прикметники та інші різновиди аксіологічної лексики.

Щоб дослідити та визначити прагматичні функції аксіологічної лексики в поетичному дискурсі нами було проаналізовано сайти з сучасними віршами перекладеними з англійської мови на українську та сучасний переклад монологу Гамлета (див. дод. В). Нами було досліджено 94 прикметника на позначення рис характеру. 56 з них виявилися – на позначення позитивних рис характеру. Інші 38 позначають негативні якості.

Було виявлено, що прикметники на позначення рис характеру при перекладі мають властивість до значної синонімізації тексту – на декілька україномовних лексем припадає один англумовний відповідник і, навпаки, – на декілька англумовних одна україномовна.

Результатом даного дослідження структури аксіологічної лексики при перекладі англумовних поетичних творів на українську мову є - що за структурою складні оцінні прикметники складаються з основ іменника і дієслова. Віддієслівна основа є другим важливим компонентом утворюваного прикметника. Основа іменника при цьому належить до певного семантичного типу за тематикою її значення.

Щодо семантики аксіологічної лексики, то вона поділяється на такі види:

- естетично-оцінна лексика;
- естетично-оцінна лексика;
- морально-етична оцінка;
- психологічно-оцінна;
- фізіологічно-оцінна.

Нами було досліджено поему Е. По «Ворон» (див. дод. А) - її англумовний та україномовний варіанти. На її основі було виділено приклади аксіологічних лексем.

Зауважимо, що в художньому перекладі поеми Едгара По «Ворон» В. Марача застосовано перекладацькі трансформації з долею новаторської творчості, за неможливістю опору на репродукцію. Розглянута нами аксіологічна, тобто оцінна лексика за своєю типологією поділяється на вище перелічені види. Не слід забувати, що нами згадана лише одна з можливих існуючих класифікацій. Адже, скільки дослідників, стільки може існувати і різновидів типологізації лексично-семантичних моделей.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ АКСІОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ПОЕТИЧНОГО ДИСКУРСУ

3.1 Способи еквівалентного відтворення українською мовою аксіологічної лексики у перекладах текстів англomовного поетичного дискурсу

У кожній мовленнєвій системі існує багато традиційних сполучень лексем, обмежених, з одного боку, їх семантичним устроєм, а з іншого - загальною практикою їх використання. Такі традиційні сполуки лексем далеко не завжди співпадають у різних мовленнєвих системах. Збереження у перекладі словосполучень, типових для іншого мовлення, було б буквализмом і порушенням норм мовлення на яке робиться переклад [21]. Тому при здійсненні перекладацької діяльності щодо таких словосполучень на українське мовлення слід користуватися існуючими у ній відповідними по змісту сполуками лексем: *highhopes* – великі надії/ сподівання.

Один і той же прикметник в англійському мовленні може бути сполученим з різними іменниками, однак при здійсненні перекладу цих лексичних сполучень на українське мовлення часто доводиться користуватися різними прикметниковими одиницями в зв'язку з різною сполучуваністю в українському та англійському мовленнях. Крім різниці у сполучуваності, в українському мовленні грає свою роль і ступінь конкретності означуваної лексеми і звичне використання [46]. Аксіологічні лексеми вимагають правильного розкриття смислових зв'язків із іншими частинами речення, де вони використовуються. Особливу значущість має правильне розкриття смислових зв'язків між членами речення має в тих випадках, коли в якості означення виступають іменники. Часто буває так, що в залежності від контексту в аксіологічних сполученнях можуть мінятися види семантичних зв'язків. Розшифрувати ці зв'язки у багатьох

випадках допомагає контекст і знання реалій. А дані зв'язки можуть бути досить оригінальними і неоднозначними та мати ефект несподіваності.[21]

Задля еквівалентного відтворення українською мовою аксіологічної лексики у перекладах текстів англomовного поетичного дискурсу перекладач може використовувати певні перекладацькі трансформації та прийоми. Розглянемо деякі із них:

1. Запозичення.

Один із найпростіших засобів. Даний спосіб дає вирішити багато питань перекладацької металінгвістики. До нього особа, що здійснює переклад, вдається, щоб зберегти національний колорит народу мови-донора. Щоб відтворити місцевий колорит та особливості стилістики письменника, перекладач може запозичити такі терміни, як «долар», коли йдеться про Америку або «Сколелд Ярл», якщо йдеться про Велику Британію.

2. Калькування.

Особливий вид запозичення. В даному разі відбувається буквальний переклад елементів певної синтагми. Калькує перекладач, використовуючи синтаксичні конструкції мови-реципієнта. Наприклад, «Science-fiction» (буквальний переклад – «наука-фантастика»).

3. Дослівний переклад.

Даний спосіб розуміє під собою перехід від мови-донора до мови-реципієнта, шляхом буквального перекладу із дотриманням граматичних та синтаксичних норм.

4. Транспозиція.

Перехід лексеми із однієї частини мови у іншу або використання однієї філологічної форми замість іншої. Даний прийом можна використовувати у як межах однієї мови, так і здійснюючи перекладацьку діяльність.

5. Модуляція.

Варіювання повідомлюваної інформації. Прийом застосовується у тих випадках, коли перекладена шляхом дослівного перекладу інформація суперечить національному духу народу – носія мови-реципієнта.

6. Еквіваленція.

Текст на мові-оригіналу і текст на мові-перекладу описують одне і те саме явище чи подію, використовуючи абсолютно різні стилістичні, граматичні та синтаксичні прийоми. Класичний приклад використання даного прийому: при описі ситуація, коли незграбний господар ударить себе молотком по пальцям, в українському тексті він скрикне: «Ой!», а в англomовному відповіднику це звучатиме як “Ouch!”

7. Адаптація.

Даний прийом використовується у тому випадку, коли ситуація, що відбувається у тексті мови-оригіналу не може бути описана на мові-реципієнті. Тоді використовують опис еквівалентної ситуації [8].

3.2 Застосування перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій аксіологічної лексики у перекладі текстів англomовного дискурсу

Варто наголосити, що справді якісна перекладацька діяльність забезпечує лише комбіноване використання різних видів перекладацьких трансформацій. Говорячи про прийоми, що застосовуються для збереження прагматичних функцій аксіологічної лексики у перекладі текстів англomовного дискурсу, варто перелічити наступні:

1. Прийом додавання – використовується тоді, коли особа, що займається перекладом збільшує кількість лексем із ціллю кращого розуміння іноземним реципієнтом;

2. Прийом опущення – використовується тоді, коли особа- перекладач опускає певну інформацію в тому разі, коли вона не несе смислового навантаження у мові, на яку робиться переклад за умови відсутності впливу на сенс повідомлення або листа [68];

3. Прийом заміни (модуляція) – використовується в тому разі, коли у мові оригіналу та перекладу одне й те ж слово має різні значення і для

забезпечення розуміння читачем особа, що займається перекладом змінює слово або словосполучення на інше;

4. Прийом генералізації – метод заміни однієї лексеми з конкретним значенням на інше, більш узагальнене. Використання цього прийому дасть краще уявлення про річ або людину, що згадується в тексті [69];

5. Прийом конкретизації – це повна протилежність прийому генералізації; той випадок, коли особа, що займається перекладом має більш детально уточнити, про що саме йдеться, з метою уникнення нерозуміння зі сторони іноземного читача.

Розглянемо приклади застосування перекладацьких трансформації для збереження прагматичних функцій аксіологічної лексики у перекладі текстів англійського дискурсу з українського перекладу поеми Е. По «Ворон» В. Марача.

*“Once upon a midnight dreary, while I pondered, **weak and weary**,
Over many a **quaint and curious volume of forgotten lore**—
While I nodded, nearly napping, suddenly there came a tapping,
As of some one **gently rapping**, rapping at **my chamber door**.
“**This some visitor**,” I muttered, “tapping at **my chamber door**—
Only this and nothing more.”*

*«Раз вночі, думки похмурі відганяючи, в зажурі
Я схилився над фоліантом, що в нім мудрості плоди;
І в дрімоту вже поринув, коли раптом стук долинув
Й чари сну із мене скинув, -- стукіт й ніби звук ходи.
"Ще не спить хтось, -- я подумав, -- і прямує він сюди,
Й серед ночі -- гостя жди!»*

При перекладі першого речення слова “*weakandweary*”, що мали б перекладатися як «слабкий і втомлений» В. Марач перекладає як «в зажурі» - тобто здійснює узагальнення стану ліричного героя, використовуючи прийом генералізації.

В першому реченні вірша слова “*a quaint and curious volume of forgotten lore*” - «дивовижних та цікавих забутих знань» замінено на «мудрості плоди»: перекладач використав прийом заміни.

В першому реченні також на мові оригіналу були слова «ніжний стукіт» - “*gentlyrapping*”. При перекладі слово «ніжний» опущено. Тобто, можемо спостерігати як перекладач використав прийом опущення.

Також в першому реченні на мові оригіналу є слова «двері моєї кімнати», “*my chamber door*”, однак перекладач взагалі опускає в процесі перекладу дане словосполучення.

У другому реченні використано прийом заміни, коли перекладач замість слів «це якийсь відвідувач» - “*This some visitor*” вживає «Ще не спить хтось» [71].

В другому реченні на мові оригіналу є слова «двері моєї кімнати», «*my chamber door*», однак перекладач взагалі опускає в процесі перекладу дане словосполучення.

*“Ah, distinctly I remember it was in the bleak December;
And each separate dying ember wrought its ghost upon the floor.
Eagerly I wished the **morrow**;—vainly I had sought to borrow
From my books surcease of sorrow—sorrow for the **lost Lenore**—
For the rare and radiant maiden whom the angels name Lenore—
Nameless here for evermore.”*

*«Осява той спомин будні -- це було в похмурім грудні:
Ледь **вогонь** тлів й на підлогу кидав відблиски руді.
З нетерпінням ждав я ранку, смутком повний до останку,
В спомин звав безперестанку ту, **яку любив завжди**,
Й звать вже ангели -- Ленора; для мене ж серед нужди
Безіменна назавжди.»*

У першому поданому реченні слова «*separatedyingember*» - «кожна гаснуча вуглина» замінено на «ледь вогонь тлів». Конкретне поняття «вуглина» замінено на більш узагальнене «вогонь». Тобто перекладач використав прийом генералізації [68].

В другому поданому реченні використано прийом заміни – слово «*tomorrow*», тобто «завтрашнього дня» замінено у перекладі на слово «ранку».

В другому реченні використано той самий прийом заміни щодо іншої аксіологічної одиниці: слово «втраченою» замінено на слова «яку любив завжди».

Також у другому поданому реченні при перекладі опущено слова «рідкісну й сяючу» - «*rare and radiant*». Застосовано прийом опущення.

*“And the **silken, sad, uncertain rustling** of each **purple** curtain
Thrilled me—filled me with **fantastic** terrors never felt before;
So that now, to still the beating of my heart, I stood repeating
“’This some visitor entreating entrance at **my chamber door**—
Some late visitor entreating entrance at my chamber door;—
This it is and nothing more.”*

*«Ледь вловимий легкий порух, шурхіт в шторах пурпурових
Страхом, жахом груди стисли, наче й сам я вмерз в льоду.
Серця втишить стук хотівши, я підвівся, повторивши:
"Гість це, вогник мій уздрівши, пізно так забрів сюди;
Одинокий перехожий, що промерз в ці холоди,
Й ось він просить ся сюди.»*

В першому з поданих речень використано прийом заміни: «шовкове, сумне невпевнене шелестіння», тобто «*silken, sad, uncertain rustling*» замінено на «легкий порух, шурхіт».

В першому поданому реченні використано прийом конкретизації, коли слово «фіолетових»: «*purple*» конкретизовано до слова «пурпурових».

В першому реченні також використано прийом опущення – опущено при перекладі слово «*fantastic*» - «фантастичним» [69].

В другій частині речення, що йде після крапки з комою, використано прийом опущення, коли слова «*to still the beating of my heart*», що в дослівному перекладі означає «щоб заспокоїти биття свого серця» перекладено як «серця втишить стук хотівши» при цьому опущено слово «свого».

В другій частині речення на мові оригіналу є слова «двері моєї кімнати», «mychamberdoor», однак перекладач взагалі опускає в процесі перекладу дане словосполучення.

В другій частині поданого речення застосовано при перекладі прийом заміни: замість «Thisitisandnothingmore», що в дослівному перекладі означає «Це воно і нічого більше», перекладено як «І ось він проситься сюди» і по смислу замінено на цю фразу.

*“Presently **my soul grew stronger**; hesitating then no longer,
“Sir,” said I, “or Madam, truly your forgiveness I implore;
But the fact is I was napping, and so **gently** you came rapping,
And so faintly you came tapping, tapping at **my chamber** door,
That I scarce was sure I heard you”—here I opened **wide** the door;—
Darkness there and nothing more.”*

«А зібравшись трохи з духом, підкріпив слова ще й рухом:

"Пане, -- мовив я, -- чи пані, мене строго не суди:

Так заглибивсь у скорботу, що не чув я крізь дрімоту

Стуку в двері, і достоту чи ж вловить міг звук ходи;

Що почув запізно, вибач." -- Й двері відчинив тоді:

Морок й тіні лиш бліді»

У поданому реченні слова «mysoulgrewstronger» - «моя душа зміцніла» з конкретним значенням замінено на більш узагальнююче «зібравшись з духом». Тобто, перекладачем застосовано прийом генералізації [70].

В поданому реченні застосовано прийом опущення: опущено слово «gently» - «ніжно, ледь чутно». В перекладі його просто немає.

Також опущено сполуку «mychamber» - «мої кімнатні» застосовану щодо слова «двері». Таким чином, перекладач застосовує прийом опущення аксіологічної лексеми.

Також опущено слово «wide» - «навстіж», застосоване щодо лексеми «двері».

В останньому рядку поданого речення в перекладі додані слова «й тіні лиш бліді». Тобто, перекладачем застосовано прийом додавання аксіологічної прикметника в сполучі з іменником.

*“Deep into that darkness peering, long I stood there wondering, fearing,
Doubting, **dreaming dreams no mortal** ever dared to dream before;
But the **silence was unbroken**, and the stillness gave no token,
And the only word there spoken was the whispered word, “Lenore?”
This I whispered, and an echo murmured back the word, “Lenore!”—
Merely this and nothing more”*

*«Довго ще в нітьму вдивлявся, дивувався я і вагався,
Сумнівався -- **чудних видінь** тих свіжі в пам'яті сліди.
Тиша скрізь німа й мовчання, й ще поглибило страждання:
"О, Ленор!" -- моє зітхання; слово, любе так завжди,
Еха відгуком вернувшись, у яким вже знак біди, --
Донеслось із тьми сюди.»*

У поданому реченні застосовано прийом заміни: «dreamingdreamsnomortal», що в перекладі означає «мріяти про мрії» замінено на слова «чудних видінь», що являються сполученням аксіологічної лексеми «чудних» і іменника множини «видінь».

В поданому реченні застосовано прийом опущення: при здійсненні перекладацької діяльності щодо тексту поетичного твору опущено лексему «mortal», що в перекладі означає «смертний» і являється аксіологічною, тобто оцінною [71].

У даному реченні застосовано при здійсненні перекладу прийом додавання: замість «тиша була нерозривною» (в дослівному перекладі) – «silencewasunbroken» перекладач дублює це: «тиша скрізь німа» і додає «й мовчання».

В останньому рядку даного куплету перекладач застосував прийом заміни: «Merelythisandnothingmore», що в перекладі означає «Просто це і нічого більше» переклав як «Ехо... донеслось із тьми сюди» [72].

*“Back into the chamber turning, all my soul within me burning,
Soon again I heard a tapping somewhat louder than before.
“Surely,” said I, “surely that is something at my window lattice;
Let me see, then, what thereat is, and **this mystery** explore—
Let my heart be still a moment and **this mystery** explore;—
'Tis the wind **and nothing more!**”*

*«Ще сильніш відчувши втрату, повернувсь я у кімнату.
Знов той стук почувсь невдовзі, й голосніше, ніж тоді.*

*"Певне, вітер скло віконне так стрясає монотонно, --
Мовив я, -- блукабездомно він в зимові холоди.*

Не лякайся і заспокойся, стане ясно все, зажди --

Вітер це лиш, як завжди.»

У другому з поданих речень застосовано прийом заміни: замість «це щось у моїх віконних ґратах», «somethingatmywindowlattice» вжито «вітер скло віконне так стрясає монотонно».

У поданому реченні застосовано прийом опущення: опущено лексеми «thismystery», що в дослівному перекладі означає «цю таємницю». Замість неї вжито лексеми «блукабездомно він в зимові холоди».

Також у другому з поданих речень замінено повтор лексем «thismysteryexplore», що в дослівному перекладі означає «цю таємницю дослідити», на лексеми «стане ясно все» [65].

Також при перекладі другого поданого речення від слів «Letmyheartbestill», що в дослівному перекладі означає «нехай моє серце заспокоїться», опущена лексема «моє». Тобто, застосовано прийом опущення.

Також при здійсненні перекладу другого з поданих речень до слів «нехай моє серце заспокоїться» - «Letmyheartbestill» додано слова «не лякайся». Тобто, застосовано прийом додавання.

У останньому рядку другого речення застосовано при перекладі прийом заміни: слова «andnothingmore» - «і нічого більше» замінено на «як завжди» [66].

“Open here I flung the shutter, when, with many a flirt and flutter,

*In there stepped a stately Raven of the saintly days of yore;
Not the least obeisance made he; not a minute stopped or stayed he;
But, with mien of lord or lady, perched above my chamber door—
Perched upon a bust of Pallas just above my chamber door—
Perched, and sat, and nothing more.”*

*«Я штовхнув віконну раму -- й враз явивсь жерцем із храму,
Так велично й гордо, Ворон з днів, що зникли назавжди.
Він не нітивсь, не винився й ні на хвильку не спинився;
Наче лордом народився, мав пуху -- й не будь-куди,
А на бюст Паллади всівся, як явивсь лиш він сюди,
Мов сидить звук там завжди»*

У першому з поданих речень слова «saintlydays», що в дослівному перекладі означає «святих днів» і є сполученням аксіологічної лексеми «святих» з іменником «днів», замінено на «днів, що зникли назавжди». Тобто, поняття «святих днів» конкретизоване до «днів, що зникли назавжди». Застосовано прийом конкретизації [67].

У другому рядку першого поданого речення при перекладі словосполучення «astatelyRaven», що в дослівному перекладі означає «величний Ворон», перекладено як «велично й гордо, Ворон...». Тобто, змінено прикметники на прислівники, окрім того додано слово «гордо». Застосовано прийом додавання.

При перекладі третього рядка слова «Nottheleastobeisancemadehe», що в перекладі означає «він не зробив жодного поклону» зникають. Застосовано прийом опущення.

При перекладі четвертого рядка поетичного твору слова «withmienoflordorlady», що в перекладі означає «з виглядом лорда чи леді» замінено на аксіологічну сполуку «наче лордом народився».

*“Then this ebony bird beguiling my sad fancy into smiling,
By the grave and stern decorum of the countenance it wore,
“Though thy crest be shorn and shaven, thou,” I said, “art sure no craven,*

*Ghastly grim and ancient Raven wandering from the Nightly shore—
Tell me what thy lordly name is on the Night's Plutonian shore!*
Quoth the Raven "Nevermore."

«Поруч з Вороном цим чорним й **настрій вже не був мінорним**:
Такий **гонор і поважність** не знайдеш, хоч світ пройди.
"Ти хоча й не говірливий, -- мовив я, -- все ж не лякливий;
Як же звать тебе, **звабливий**, чиї губляться сліди
У нічнім Плутона царстві, там, де вічна тьма завжди?"
Й каркнув Ворон: "Вже-не-жди.»

В першому рядкові поданого речення застосовано прийом заміни: «mysadfancyintosmiling», що в дослівному перекладі означає «спонукає мою сумну фантазію посміхатися» замінено на «настрій вже не був мінорним» [68].

В другому рядкові також застосовано прийом генералізації: слова «graveandstern», що в дослівному перекладі означає «серйозний і суворий» перекладено як гонор і поважність.

В третьому рядкові застосовано прийом заміни: словосполучення «Thoughtycrestbeshornandshaven» - «Хоча твій гребінь стрижений і виголений» замінено на слова «Ти хоча й не говірливий».

В четвертому рядкові застосованим є прийом додавання: до слів «як же звать тебе» додана при здійсненні перекладу аксіологічна лексема «звабливий» якої немає в оригіналі.

В четвертому рядкові поезії на мові оригіналу присутні слова «Ghastlygrimandancient» - «жахливий, похмурий і стародавній». При здійсненні своєї роботи перекладач опускає дані лексеми не відтворюючи їх в українському мовленні.

*"Much I marvelled this **ungainly fowl** to hear discourse so plainly,
Though its answer little meaning—little relevancy bore;
For we cannot help agreeing that no living human being
Ever yet was blessed with seeing bird above his chamber door—
Bird or beast upon the sculptured bust above his chamber door,*

With such name as "Nevermore."

«З дзьоба птаха людське слово прозвучало безтолково,

Чудно так і недоречно -- спробуй зміст у нім знайди.

Певне, згодні й ви: донині не траплялось ще людині

Птаха зрїть в такій гордині, що був вісником біди;

Чорну бестію на бюсті, кимось послану сюди,

З дивним йменням "Вже не жди»

В першому рядкові оригіналу була сполука «ungainlyfowl», що в дослівному перекладі означає «незграбний птах». В здійсненому перекладі лексема «незграбний» опущена. Тобто, перекладачем застосовано прийом опущення [69].

В другому рядкові вірша при здійсненні перекладу додану аксіологічну лексему «людське» у сполуці «людське слово». Тобто, перекладачем застосовано прийом додавання.

В першому рядкові вірша на мові перекладу додано лексему «безтолково», якої не було в дослівному перекладі твору оригіналу. Таким чином, перекладач застосовує прийом додавання.

В другому рядкові вірша вжито слова «Thoughtsanswerlittlemeaning», що в дослівному перекладі означає «хоча в його відповіді було мало сенсу». Ці слова при здійсненні перекладу замінені на «спробуй зміст у нім знайди». Таким чином, перекладач застосовує прийом заміни.

В другому рядкові вірша при здійсненні перекладу додано лексему «чудно». Отже, перекладач застосував прийом додавання.

В другому рядкові вірша при здійсненні перекладу додано лексему «недоречно». Отже, перекладач застосував прийом додавання.

В п'ятому рядку вірша додано аксіологічну лексему «чорну» в сполуці «чорну бестію». Таким чином, перекладач застосував прийом додавання аксіологічної лексеми.

"But the Raven, sitting lonely on the placid bust, spoke only

That one word, as if his soul in that one word he did outpour.

*Nothing farther then he uttered—not a feather then he fluttered—
Till I scarcely more than muttered “Other friends have flown before—
On the morrow he will leave me, as **my Hopes have flown before.**”
Then the bird said “Nevermore.”*

*«Він сидів на бюсті й знову слово лиш одне в розмову
Кидав, ніби у цім слові довгих роздумів плоди.
Як завмер він, дзьоб зімкнувши й ні пером не ворухнувши,
Тоді мовив я, зітхнувши: "Як і друзі, й він туди
Вранці зникне, мов надії, що пішли вже назавжди."
Птах же мовив: "Ні -- й не жди!»*

При перекладі першого рядка даного куплету поетичного твору застосовано прийом опущення: в оригіналі одне із словосполучень звучить так: «ontheplacidbust» - «на спокійному бюсті». При перекладі було прибрано аксіологічну лексему «спокійному». Застосовано прийом опущення [70].

В другому рядкові куплету застосовано прийом заміни: сполучення «asifhissoulinthatoneword», що в дослівному перекладі означає «ніби вся душа в одному слові» замінено на аксіологічну сполуку «ніби у цім слові довгих роздумів плоди».

В передостанньому рядкові куплету вірша аксіологічна сполука «myHopeshaveflownbefore», що в дослівному перекладі означає «мої надії полетіли» на аксіологічну сполуку «мої надії, що пішли вже назавжди». Суть, в принципі, одна, однак формулювання різне. Таким чином, перекладач застосував прийом заміни [71].

*“Startled at the stillness **broken by reply so aptly spoken,**
“Doubtless,” said I, “**what it utters is its only stock and store**
Caught from some unhappy master whom unmerciful Disaster
Followed fast and followed faster till his songs one burden bore—
Till the dirges of his Hope that melancholy burden bore
Of ‘Never—nevermore’.”*

«Відповів мені так вдало, що збентеживсь я немало.

*"Мабуть, -- я сказав, -- ти словом, що в нім відгуки біди,
Зобов'язаний піїту, із яким блукав по світу,
Що тікав із свого скиту від скорботи і нужди,
Й похоронний дзвін у пісню його вливсь вже назавжди:
'О, ніколи!' й 'Ні, не жди!'»*

При перекладі першого рядка куплету вірша застосовано прийом опущення: опущено словосполучення «brokenbyreplysoaptlyspoken», що в дослівному перекладі означає «порушеною такою влучною відповіддю». Опущеною являється аксіологічна лексема «порушеною» [72].

У другому рядку куплету оригіналу вірша є аксіологічна сполука «onlystock». При здійсненні перекладу її опустили. Таким чином, застосовано прийом опущення.

При перекладі третього рядка куплету перекладач додав аксіологічну сполуку «зобов'язаний піїту». Таким чином, застосовано прийом додавання.

При перекладі передостаннього рядку куплету перекладач додав аксіологічну лексему «похоронний» у словосполученні «похоронний дзвін». Таким чином, перекладач застосував прийом додавання [73].

При перекладі другого рядка слова «whatituttersisitonlystockandstore», що в дослівному перекладі значить «це його єдиний запас і багатство» замінено на «словом, що в нім відгуки біди». Таким чином перекладач застосовує прийом заміни на аксіологічне словосполучення.

*“But the Raven still beguiling all my fancy into smiling,
Straight I wheeled a cushioned seat in front of bird, and bust and door;
Then, upon the velvet sinking, I betook myself to linking
Fancy unto fancy, thinking what this ominous bird of yore—
What this grim, ungainly, ghastly, gaunt, and ominous bird of yore
Meant in croaking “Nevermore.”*
*«Йому вдячний, що скорботи вже позбувсь, я сів навпроти
Бюста з птахом, своє крісло пересунувши туди;
Потім в нім зручніш вмотився і у роздуми пустився --*

*В мозку сонм видінь вертівся, тасувавсь туди-сюди:
Що зловісний, хмурий, грізний, вісник відчаю й біди,
Крик звіща цей: «Вже не жди?»»*

В першому рядкові застосовано прийом генералізації: слова «stillbeguilingallmyfancyintosmiling», що в дослівному перекладі значить «спонукає мою фантазію посміхатись» узагальнено до слів «скорботи вже позбувсь» [74].

В другому рядкові при перекладі опущено лексему «cushioned», що означає м'яке, застосовану щодо лексеми «seat» - «крісло». Таким чином, перекладач застосував прийом опущення.

В четвертому рядку куплету поеми опущено при перекладі слова «ominousbird» - аксіологічну лексему «зловіщий» і слово «птах», означуване нею. Таким чином, перекладач застосував прийом опущення.

В передостанньому рядкові куплету поеми слово «ungainly» - «незграбний» замінено при перекладі на лексему «хмурий». Застосовано прийом заміни.

В передостанньому рядкові куплету вірша слово «gaunt», що означає в дослівному перекладі «худа» замінено на слово «трізний». Таким чином, перекладачем застосовано прийом заміни.

*“This I sat engaged in guessing, but no syllable expressing
To the fowl whose **fiery eyes now burned into my bosom’s core;**
This and more I sat divining, **with my head at ease reclining**
On the cushion’s velvet lining that the lamp-light gloated o’er,
But whose **velvet-violet** lining with the lamp-light gloating o’er,
She shall press, ah, nevermore!”*

*«Так сидів я, все гадавши, та ні слова не сказавши
Птаху, чий **вогненний поглядро зтонив би й гір льоду;**
Думка **втомлено снувалась**, голова ж моя **схилялась**
Й крісла бархату торкалась, що іскривсь **вряди-годи**, --
А вона на **бархат синій**, та що втратив **назавжди**,*

Не приляже вже -- ї не жди.»

У другому рядкові даного куплету здійснено перекладацьку трансформацію іменника з яким вживається аксіологічна одиниця: «fieryeyes», що в дослівному перекладі означає «вогненні очі» перекладається як «вогнений погляд». Застосовано прийом заміни.

У другому рядкові також замінено слова «burnedintomybosom'score», що означають «горів у моїх грудях», на сполуку «розтопив би й гір льоди», «гір льоди» якої являються аксіологічним сполученням, тобто, оцінною лексикою. Застосовано прийом заміни.

При перекладі третього рядка, перекладач додав від себе слова «думка втомлено снувалась», застосувавши прийом додавання. Лексема «втомлено» являється аксіологічною.

При здійсненні перекладу передостаннього рядка слова «velvet-violet», що означають в дослівному перекладі «оксамитово-фіолетовий» замінено на іншу аксіологічну лексему на позначення кольору – «синій». Застосовано прийом заміни [75].

При перекладі третього рядку із слів «withmyheadateasereclining» - «я спокійно опустил голову» опущено аксіологічну лексему «спокійно» і перекладено як «голова моя схилялась». Застосовано прийом опущення.

*“Then, methought, **the air grew denser, perfumed from an unseen censer**
Swung by Seraphim whose foot-falls tinkled on the tufted floor.*

Respite—respite and nepenthe from thy memories of Lenore;

*Quaff, oh quaff this kind nepenthe and forget this **lost Lenore!**”*

*Quoth the Raven “**Nevermore.**”*

«Ї мов кадилом хтось незримо враз махнув перед дверима,

Ї звук, мов крил змах серафима, що з небес зійшов сюди.

Ї крикнув я: "Це за моління Бог явля благовоління;

В панацеї цій спасіння -- забуття у ній знайди:

Пий же, пий і про Ленору спомину вже не буди!"

Каркнув Ворон: "Ні, не жди!»

У першому рядкові оригіналу є слова «theairgrewdenser» - «повітря стало густішим» з аксіологічною лексемою «denser» - «густішим». При перекладі дана лексема разом із словосполученням опущена. Таким чином, перекладач застосував прийом опущення.

Також при перекладі першого рядку даного куплету опущено лексему «perfumed» - «запашним». Таким чином, особа, що здійснювала переклад застосувала прийом опущення.

При перекладі другого рядку здійснено трансформацію опущення аксіологічної лексеми разом із словосполученням, у якому вона знаходилася. Опущено слова «whosefoot-fallstinkledonhetuftedfloor», що в дослівному перекладі означають «чиї стопи дзвонили по товстій підлозі». Аксіологічною лексемою являється слово «tufted» - «товстій».

При перекладі третього рядку куплету даного вірша опущено лексему «Wretch», що в перекладі означає «нещасний» та являється аксіологічною, тобто оцінною. Таким чином, застосовано прийом опущення.

В передостанньому рядкові куплету в мові оригіналу було застосовано слово «lost» - «втрачена» щодо дівчини Ленор, яку згадує ліричний герой твору. При здійсненні перекладу слово було опущене. Таким чином, була застосована перекладацька трансформація опущення.

*“Prophet!” said I, “thing of evil!—prophet still, if bird or devil!—
Whether Tempter sent, or whether tempest tossed thee here ashore,
Desolate yet all undaunted, on this desert land enchanted—
On this home by Horror haunted—tell me truly, I implore—
Is there—is there balm in Gilead?—tell me—tell me, I implore!”
Quoth the Raven “Nevermore.”*

*«Волхве, -- мовив я, -- із раю ти прибув чи з некла краю,
Спокуситель чи Спаситель, хто послав тебе сюди --
Чаклуном й сміливцем бувши й цю країну не минувши,
В цей скорботний дім прибувши, хоч в одному догоди;
Є, скажи, бальзам цілющий: якщо є -- його знайди!»*

Каркнув Ворон: "Ні, не жди!"

В першому рядку даного куплету слово-звернення «Prophet», що в дослівному перекладі означає «пророк» конкретизовано до слова «волхве». Застосовано прийом конкретизації.

В першому рядку куплету слова «ifbirdordevil» - «чи птах чи диявол» замінені при перекладі на «із раю ти прибув чи з пекла краю». Лексема «пекла» у поєднанні з лексемою «краю» є аксіологічною. Застосовано прийом заміни.

При перекладі другого рядка застосовано прийом додавання: додано аксіологічну лексему «Спаситель».

При перекладі третього рядку додано аксіологічну лексему «чаклуном».

При перекладі третього рядку додано аксіологічну лексему «сміливцем». Застосовано прийом додавання, як і в попередньому прикладі.

*"Prophet!" said I, "thing of evil!—prophet still, if bird or devil!
By that Heaven that bends above us—by that God we both adore—
Tell this soul with sorrow laden if, within the distant Aidenn,
It shall clasp a **sainted** maiden whom the angels name Lenore—
Clasp a **rare and radiant** maiden whom the angels name Lenore."
Quoth the Raven "Nevermore."*

*«Волхве, -- знов сказав я, -- з раю ти прибув чи з пекла краю,
Небом, Богом заклинаю: раз прибув ти вже сюди --
О, скажи душі печальній, чи знайду в Едемі дальнім
Ту, **чиє ім'я в звучанні хору ангелів завжди;**
Й чи обнять свою Ленору зможу, як явлюсь туди?"
Каркнув Ворон: "Ні, не жди!"*

В першому рядку даного куплету слово-звернення «Prophet», що в дослівному перекладі означає «пророк» конкретизовано до слова «волхве». Застосовано прийом конкретизації.

В першому рядку куплету слова «ifbirdordevil» - «чи птах чи диявол» замінені при перекладі на «із раю ти прибув чи з пекла краю». Лексема «пекла» у поєднанні з лексемою «краю» є аксіологічною. Застосовано прийом заміни.

При перекладі четвертого рядку даного куплету опущеною є аксіологічна лексема «sainted», що в дослівному перекладі означає «свята», яку ліричний герой вживає як характеристику своєї коханої дівчини. Застосовано прийом опущення.

При перекладі четвертого рядку даного куплету доданим є аксіологічне словосполучення «чиє ім'я в звучанні хору ангелів завжди». Застосовано прийом додавання.

При перекладі передостаннього рядку куплету вірша перекладач опускає аксіологічні прикметники «arareandradiant» - «рідкісну й сяючу», застосовуючи, таким чином, прийом опущення як перекладацьку трансформацію.

“Be that word our sign of parting, bird or fiend!” I shrieked, upstarting—

“Get thee back into the tempest and the Night’s Plutonian shore!

Leave no black plume as a token of that lie thy soul hath spoken!

Leave my loneliness unbroken!—quit the bust above my door!

Take thy beak from out my heart, and take thy form from off my door!”

Quoth the Raven “Nevermore.”

«Будь же проклят ти назавше! -- крикнув я, із крісла вставши. --

Згинь, примаро, у Плутона царство ночі знов іди!

Не лиши й пір'їну чорну -- згадку про брехню потворну,

Хай скорботи знов огорнуть -- бюст звільни цей, пропади!

Дзьоб свій вийми з мого серця, в нім надій більш не буди!”

Каркнув Ворон: “Ні, не жди!»

При перекладі першого рядку куплету слова «Bethatwordoursignofparting», що в дослівному перекладі означають «хай це слово буде знаком нашого розставання» замінено на «Будь же ти проклят назавше» із аксіологічною лексемою «проклят». Застосовано прийом заміни.

При перекладі другого рядку куплету вірша перекладач додає аксіологічну лексему «примаро», застосувачи, таким чином, прийом додавання.

При перекладі третього рядку вірша перекладач додає до лексеми «брехня» аксіологічну лексему «потворна», застосовуючи, таким чином, прийом перекладацької трансформації додавання.

При здійсненні перекладу четвертого рядку куплету опущено слова «lonelinessunbroken», що в дослівному перекладі означають «самотність непорушною». Перекладач застосовує прийом опущення щодо аксіологічної лексеми «непорушною».

При перекладі четвертого рядку куплету перекладач опускає слова «abovemydoor» - «над моїми дверима», що являються аксіологічною сполукою щодо слова «бюст». Таким чином, перекладач застосовує прийом опущення.

*“And the Raven, never flitting, still is sitting, still is sitting
On the pallid bust of Pallas just above my chamber door;
And his eyes have all the seeming of a demon’s that is dreaming,
And the lamp-light o’er him streaming throws his shadow on the floor;
And my soul from out that shadow **that lies floating on the floor**
Shall be lifted—nevermore!”*

*«I сидить, сидить цей Ворон, вже **ні друг мені, ні ворог,**
На блідім Паллади бюсті чорний, **наче знак біди;**
Й **очі зблискують зловісно,** й пада тінь його **навскісно,**
Й світло лампи, мов навмисно, множить тінь в тіней ряди.
I душа моя в цій тіні, й що полине ввись -- не жди:
Вже із тінню -- назавжди!»*

При перекладі першого рядка даного куплету перекладач додає аксіологічну сполуку «вже ні друг мені ні ворог», застосовуючи, таким чином, прийом перекладацької трансформації додавання.

При перекладі першого рядка даного куплету перекладач додає аксіологічну сполуку «наче знак біди», застосовуючи, таким чином, прийом перекладацької трансформації додавання.

При перекладі третього рядку фразу «hiseyeshavealltheseemingofademon’sthatisdreaming», що в дослівному перекладі

означає «а в очах його наче сниться демон» перекладач замінив на «очі зблискують зловісно», застосувавши прийом заміни, використовуючи аксіологічну лексему «зловісно».

При перекладі третього рядку даного куплету перекладач додає аксіологічну лексему «навскісно», що характеризує тінь Ворона. Застосовано прийом додавання.

При перекладі передостаннього рядка куплету перекладач опускає слова «that lies floating on the floor» - «яка лежить на підлозі», що являються аксіологічним словосполученням. Таким чином, перекладач застосував прийом опущення.

*“To be, or not to be: that is the question:
Whether 'tis nobler in the mind to suffer
The slings and arrows of **outrageous fortune**,
Or to take arms against a sea of troubles,
And by opposing end them? To die: to sleep;
No more; and by a sleep to say we end
The heart-ache and the thousand **natural shocks**
That flesh is heir to, 'tis a consummation
Devoutly to be wish'd. To die, to sleep;
To sleep: perchance to dream: ay, there's the rub;
For in that sleep of death what dreams may come
When we have shuffled off this mortal coil”*

*«І от питання — бути чи не бути.
У чому більше гідності: скоритись
Ударам долі і лягти під стріли,
Чи опором зустріти **чорні хвилі**
Нещастя — і тим спинити їх? Заснути,
Померти — і нічого, лиш зазнати,
Як сон позбавить болю, нервів, тіла,
А з ними і страждань. Така розв'язка
Цілком годиться. Так, заснути, спати —*

І що, і сни дивитися? Проблема

*Одна: які нам сни присняться, **мертвим**,*

Коли земні марноти відшумлять?»

При перекладі третього рядка монологу Гамлету в перекладі Юрія Андруховича є опущеною лексема «outrageous», що є аксіологічною щодо іменника «fortune» і означає «шалена» (доля). Перекладач використав прийом опущення.

У даному уривку перекладач додав аксіологічну лексему «чорні», використану щодо іменника «хвилі».

У сьомому рядку уривку Юрій Андрухович при перекладі опустив слова «naturalshocks», що означають «природніх потрясінь» і являються аксіологічною лексемою та іменником множини, означуваним нею. Застосовано прийом опущення.

При перекладі передостаннього рядку уривку перекладач додав аксіологічну лексему «мертвим», застосувавши прийом додавання.

При перекладі останнього рядка уривку слова «Whenwehaveshuffledoffthismortalcoil», що в дослівному перекладі означає «коли ми скинемо цю смертну катушку» замінено на слова «коли земні марноти відшумлять». Застосовано прийом заміни.

“Must give us pause: there’s the respect

That makes calamity of so long life;

For who would bear the whips and scorns of time,

The oppressor’s wrong, the proud man’s contumely,

The pangs of despised love, the law’s delay,

The insolence of office and the spurns

That patient merit of the unworthy takes,

When he himself might his quietus make

With a bare bodkin? who would fardels bear,

To grunt and sweat under a weary life,

But that the dread of something after death,

*The **undiscover'd country** from whose bourn”*

*«І тут сидить вагання: ще хоч трохи
Побути, вік добути свій, а звідси –
Примноження нещасть. Якби не це,
То хто із нас тернів би ці знуцання:
Ці утиски верхів, апломб нікчем,
Зневажене кохання, беззаконня,
Нахабство влади, напади на честь,
Якими послуговується підлість,
Хто став би це терпіти, адже можна
Звичайним лезом зупинити хід
Усіх страждань? І хто тягнув би далі
Життєву лямку і стікав би потом,
Якби не страх – а що там, після смерті,
У тій країні з інших географій,»*

При перекладі четвертого рядку уривку слова «Theoppressor'swrong, theproudman'scontumely» замінено на «ці утиски верхів, апломб нікчем». Використано прийом заміни аксіологічних лексем.

При перекладі уривку перекладач додає аксіологічну лексему «життєву» у сполуці з лексемою «лямку». Застосовано прийом додавання.

При перекладі уривку перекладач додає аксіологічну лексему «звичайним» у сполуці з лексемою «лезом». Застосовано прийом додавання.

При перекладі уривку слова «undiscover'dcountry», що в дослівному перекладі означають «невідкрита країна» і є аксіологічними замінені на слова «у тій країні з інших географій». Застосовано прийом заміни.

При перекладі даного уривку монологу Гамлета Юрієм Андруховичем було замінено словосполучення «муки зневаженого кохання» - «rangsofdespisedlove» на словосполучення «зневажене кохання». Таким чином, перекладачем було застосовано прийом опущення.

Висновки до 3 розділу

Гіпотезою, даної роботи, що кожен перекладач при перекладі аксіологічної лексики з англomовного поетичного дискурсу використовує певні перекладацькі стратегії та трансформації, частіше за все, не одну стратегію чи трансформацію в чистому вигляді, а декілька – в даному випадку дві: стратегія відчуження і стратегія одомашнення. Також додатково обов'язково використовується прийом новаторства за неможливістю повного опору на репродукцію.

У даному розділі було проаналізовано методи еквівалентного перекладу українською мовою аксіологічної лексики у перекладах текстів англomовного поетичного дискурсу. До них належать:

1. Запозичення;
2. Калькування;
3. Дослівний переклад;
4. Транспозиція;
5. Модуляція;
6. Еквіваленція;
7. Адаптація.

Варто також перелічити також прийоми, що застосовуються для збереження прагматичних функцій аксіологічної лексики у перекладі текстів англomовного дискурсу:

1. Прийом додавання
2. Прийом опущення
3. Прийом заміни (модуляція)
4. Прийом генералізації
5. Прийом конкретизації

У третьому розділі нами було здійснено дослідження на матеріалі перекладу поеми Е. По «Ворон» В. Марача та перекладу монологу Гамлета В. Шекспіра Ю. Андруховичем. Було знайдено та проаналізовано 100 перекладацьких трансформацій, здійснених перекладачами при перекладі творів.

Досліджувані трансформації поділяються на 5 видів: прийом конкретизації, генералізації, додавання, опущення та заміни, розглянуті вище.

ВИСНОВКИ

В ході даної роботи, було виявлено, що в більшості випадків аксіологічна лексика у поезії є оцінною та експресивною лексикою. Це спричинене ситуативністю мовленнєвого середовища у самій мові і є певною перекладознавчою проблемою

Неоднозначним поняттям є явище мовленнєвої оцінки. Точним є лише той факт, що філософські та лінгвістичні дослідження у практиці аксіологічної оцінки тісно взаємопов'язані. Лексеми з оцінною семантикою виводять із основоположних філософських аксіологічних тверджень, і навпаки - проблеми цінностей й оцінки пояснюються дослідженням лінгвістичних явищ, що пов'язані з експлікацією оцінки.

Згідно класифікації Т. А. Космеди існують такі види аксіологічних лексем:

1. естетично-оцінна лексика;
2. раціонально-оцінна лексика;
3. морально-етична оцінка;
4. психологічно-оцінні;
5. фізіологічно-оцінні.

Для здійснення перекладу оцінної або, іншими словами, аксіологічної лексики, кожен перекладач обирає власну стратегію. Згідно з дослідницею І. С. Алексєвою, будь-яка перекладацька стратегія – це комплекс певних дій перекладача при перекладі конкретного художнього твору на кожному з етапів здійснення перекладацької діяльності. З цього куту зору, вчена виділила три етапи перекладу:

- сприйняття тексту;
- відтворення;
- контроль виконаного перекладу.

Особа, що здійснює переклад, при перекладі аксіологічних одиниць, може обрати одну або декілька стратегій. Це може бути стратегія відчуження - тобто стратегія передачі форми чи стратегія збереження початкового смислу твору -

тобто стратегія одомашнення. Також варто відзначити, у чистому вигляді, дані перекладацькі стратегії існують лише в теорії. На практиці вони ніколи не здатні реалізуватися у чистому вигляді. Навіть віддаючи перевагу лише одній із них, перекладач все одно підсвідомо в різні моменти обирає то одну, то другу стратегію.

Досить чітко ця перекладацька концепція помітна у перекладі поетичних. Поетичний твір являє собою єдність ідеї, образу, слова, звукопису, ритму, інтонації, композиції. Не можливо поміняти якусь одну складову, щоб це не вплинуло на цілісну структуру поетичного твору.

Можна прийти до висновку, що правильний та точний переклад у художньому відношенні може бути не правильним стосовного мовного відношення. В процесі здійснення перекладацької діяльності елемент мовлення грає підпорядковану роль, а значить, як і в художній творчості, не має висуватися на перший план. При здійсненні перекладу деякі дослідники, такі як Р. Міньяр-Белоручев, допускають момент мовленнєвої творчості.

Англомовне поетичне мовлення є багатим на оцінну лексику, до якої можна також віднести прикметники на позначення рис характеру, складні прикметники та інші різновиди аксіологічної лексики.

Щоб дослідити та визначити прагматичні функції аксіологічної лексики в поетичному дискурсі нами було проаналізовано сайти з сучасними віршами перекладеними з англійської мови на українську та сучасний переклад монологу Гамлета. Нами було досліджено 94 прикметника на позначення рис характеру. 56 з них виявилися— на позначення позитивних рис характеру. Інші 38 позначають негативні якості.

Перекладацьке відтворення прикметників на позначення рис характеру має властивість до значної синонімізації тексту – на декілька англомовних лексем припадає одна україномовна і, навпаки, на декілька україномовних – один англомовний відповідник.

У результаті даного дослідження структури аксіологічної лексики при перекладі англомовних поетичних творів на українську мову можна прийти до висновку, що за структурою складні оцінні прикметники складаються з основ іменника і дієслова, причому віддієслівна основа є другим важливим компонентом утворюваного прикметника. Основа іменника при цьому належить до певного семантичного типу за тематикою її значення.

Нами було досліджено поему Е. По «Ворон» - її англомовний та україномовний варіанти. Було виділено приклади аксіологічних лексем.

Зауважимо, що в художньому перекладі поеми Едгара По «Ворон» В. Марача застосовано перекладацькі трансформації з долею новаторської творчості, за неможливістю опору на репродукцію.

Гіпотезою, що висовується в даній роботі, є твердження, що кожен перекладач при здійсненні перекладу аксіологічної лексики з англомовного поетичного дискурсу використовує певні трансформації та перекладацькі стратегії, при чому, не одну стратегію в чистому вигляді, а декілька – в даному випадку дві: стратегія відчуження і стратегія одомашнення. При цьому автор неодмінно використовує прийом новаторства за неможливістю повного опору на репродукцію.

У даному розділі було проаналізовано методи еквівалентного перекладу українською мовою аксіологічної лексики у перекладах текстів англомовного поетичного дискурсу. До них належать:

1. Запозичення;
2. Калькування;
3. Дослівний переклад;
4. Транспозиція;
5. Модуляція;
6. Еквіваленція;
7. Адаптація.

Також перелічимо прийоми що застосовуються для збереження прагматичних функцій аксіологічної лексики у перекладі текстів англомовного дискурсу:

1. Прийом додавання
2. Прийом опущення
3. Прийом заміни (модуляція)
4. Прийом генералізації
5. Прийом конкретизації

У роботі нами було здійснено дослідження способів відтворення аксіологічної лексики на матеріалі перекладу поеми Е. По «Ворон» В. Марача та перекладу монологу Гамлета В. Шекспіра Ю. Андруховичем. На основі 100 перекладацьких трансформацій, здійснених перекладачами при перекладі творів, було виявлено, що вони поділяються на 5 видів: прийом конкретизації, генералізації, додавання, опущення та заміни. Також перекладачі використовували дві змішані між собою стратегії перекладу – стратегію збереження форми та стратегію збереження суті твору. Останнє твердження доводить висунуту в даній роботі гіпотезу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение. Санкт-Петербург: Филологический факультет, Москва: Академия, 2004. 352 с.
2. Алексеев А. Я. Художественный образ и перевод Том 1. 2006. № 11. С. 126 – 130.
3. Андрухович Ю. Московіада: роман жахів. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 88 с.
4. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: оценка, событие, факт. Москва: Наука, 1998. 341 с.
5. Брандес М. П. Предпереводческий анализ текста [для институтов и факультетов иностранных языков: Учебное пособие. Москва: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. 224 с.
6. Виноградов В. С. Введение в переводоведение. Москва: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
7. Гальперін І. Р. Текст як об'єкт лінгвістичного дослідження. Київ: Наука, 1981. 144 с.
8. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. С. 7 – 312. URL: <http://www.franco.lviv.ua/>
9. Гарбовский Н. К. Теория перевода [Учебник для студентов высших учебных заведений] Москва: Издательство Московского университета, 2004. 542 с.
10. Гачечиладзе Г. В. Художественный перевод и литературные взаимосвязи. Москва: Наука, 1980. 180 с.
11. Гончаренко Л. О. Сутність поняття «переклад» в міждисциплінарному та перекладознавчому аспектах, 2017. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/48.pdf>
12. Гуляев Н. А. Теория литературы. Москва: 2012. 332 с.
13. Гуревич В. В. Теоретическая грамматика английского языка. Сравнительная типология английского и русского языков. Москва: Флинта: Наука, 2014. 168 с.

14. Гумилев Н. С. Девять заповедей переводчика. 2000. С. 12-16.
15. Дереш Л. Поклоніння ящірці: Як нищити ангелів: роман. Харків: Фоліо, 2007. 189 с.
16. Дридзе Т.М. Язык и социальная психология. Москва: 2013.
17. Дюришин Д. Теория сравнительного изучения литературы. Москва: Наука, 1989. 259 с.
18. Дюришин Д. Художественный перевод в межлитературном процессе Москва: Час, 1993. 496 с.
19. Івін А. А. Сучасна аксіологія: деякі актуальні проблеми. Філософський журнал. 2010. № 1. С. 66–78.
20. Ірванець О. Нібито роман. Харків: Фоліо, 2010.
21. Ірванець О. Очамимря (Повість безвременних літ). Харків: Фоліо, 2010. 33 с.
22. Заботина Т. Е. Подход к интерпретации как к действованию. Тверь: ТГУ, 1992. С. 54-65
23. Карасик В.И. Оценочная мотивировка, статус лица и словарная личность. Филология. 1994. С. 2—7.
24. Карасик, В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2012.
25. Карпа І. Супермаркет самотності Київ: Вид-во ДУЛІБИ, 2005. 105 с.
26. Квашин В. В. Проблеми аксіології в сучасному мовознавстві. Київ: 2013. № 2. С. 181–189.
27. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Потебні до гіпотези мовного релятивізму. Львів: Літопис, 2002. 304 с.
28. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода. Москва: ЧеРо, 1999. 136 с.
29. Коптилов В. И. вширь и вглуб. Мастерство перевода. В.9. Москва: Книга, 1973. 150 с.
30. Корольоа В. В. Аксіологічна лексика української мови як засіб соціокультурної ідентифікації особистості. URL: <http://ukrsence.com.ua>

31. Космеда Т. А. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки. Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2000. 350 с.
32. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ: Академія, 2003. 464 с.
33. Кузнецова Т. Аксиологія соціальних комунікацій: навчальний посібник. Суми: Вид-во Сумського державного університету, 2012. 300 с.
34. Ларин Б. А. О лингвистическом изучении города. Ч. 3. Санкт-Петербург: АКАДЕМІА, 1998. С. 61–74.
35. Левик В. В. О точности и верности. Москва: Наука, 1987. 184 с.
36. Левин Ю. Д. Русские переводчики XIX века и развитие художественного перевода. Москва: Наука, 1985. 297 с.
37. Линтвар О.М. До проблеми художнього перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. 2012. № 30. С. 144–147.
38. Максимов С. Практичний курс перекладу. Київ: КНЛУ, 2016.
39. Миньяр-Белоручев Р. К. Теория и методы перевода. Москва: Московский Лицей, 1996. 298 с.
40. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. 3-е изд., перераб. Москва: Флинта: Наука, 2003. 320 с.
41. Пиввуева Ю. В. Пособие по теории перевода. Москва: Филоматис, 2004. 304 с.
42. По Е. А. Поезії (Пер. А. Онишка, М. Тупайла, Є. Крижевича, М. Стріхи). Всесвіт. 1998. № 7. С. 123-131.
43. Потебня А. А. Теоретическая поэтика. Москва: Изд-во Наука, 1990. 181 с.
44. Ребрій О.В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків: Харківський університет імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
45. Рильський М. Т. Зібрання творів: у 20-ти томах. Т. 16. Київ: Наук. думка, 1987. С. 339 – 340.
46. Рудь О. М. Наукова стаття. Структурно-семантичні моделі складних прикметників з другим компонентом із семою «дія» (на матеріалі

- української поезії 20 століття). 2020. URL: http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/10.pdf URL: <https://arzamas.academy/materials/1605>
47. Седов К.Ф. К основаниям лингвистики индивидуальных различий (о принципах речевого портретирования). Проблемы речевой коммуникации. 2007. Москва. 7. С. 6 — 40.
48. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Полтава: Довкілля-К, 2016. 716 с.
49. Селіванова О.О. Актуальні напрямки дослідження сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). Київ: Видавництво Українського фітосоціологічного центру, 1999. 148 с.
50. Солодуб Ю. П. Теория и практика художественного перевода: учебное пособие для вузов. Москва: Издательский центр «Академия», 2005. 296 с.
51. Столяр М. Ю. Аксіологічні особливості лексики молодіжного сленгу (на матеріалі художнього дискурсу кінця ХХ– початку ХХІ століття). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2014_21_21
52. Тюленев С. В. Теория перевода. Москва: Гардарики, 2004. - 204 с.
53. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). Москва: Филология три, 2002. 418 с.
54. Чередниченко А. И. Лингвистические проблемы воссоздания образа в поэтическом переводе. Київ: КГУ, 1980. 67 с.
55. Черних О. Читач як суб'єкт комунікації. 2003. № 6. С. 2 – 52.
56. Швейцер А.Д. Буквальный перевод и интерференция. Москва: ИЯЗ РАН, 1996. С. 22-34.
57. Шевченко К. М., Рибаківа К. А. Сучасні перекладацькі стратегії у відтворенні аксіологічної лексики. «*Ad orbem per linguas. До світу через мови*». Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції «Україна у транскультурному й мультимодальному світі», (м. Київ, 25 травня 2022 року). Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2022. С. 229–230.

58. Шлепнев Д.М. Стратегия перевода и параметры стратегических решений. 2018. № 5. С.161-170.
59. Эткинд Е. Г. Психопоэтика. Санкт-Петербург: Искусство - СПб, 2005. 704 с.
60. Юдіна Т. Аксіологічна лексика у романі Софії Андрухович «Фелікс Австрія». 2018. URL:
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/10768/1/167-170.pdf>
61. Austin G. L. How to Do Things with Words. Oxford: Oxford Univ. Press, 2012. 169 p.
62. Bassnett S. Translation Studies. London: Routledge, 1991. 168 p.
63. Ballmer T. Speech Act Classification: A Study in the Lexical Analysis of English Speech Activity Verbs. Berlin: Springer, 2011. 274 p.
64. Brown P., Levinson S. Politeness: Some universal in language usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 352 p.
65. Cary E. Comment faut-il traduire? Lille: 1986. 254 p.
66. Catford J. A Linguistic Theory of Translation. London: 1965. 423 p.
67. Cordonier J.-L Traduction et culture. Paris: 1995. 125 p.
68. Delisle J. U analyse du discours comme n ^ thode de traduction. Ottawa: 1984. 321 p.
69. Etkind E. Unart en crise. Essai de poetique de la traduction poetique. Lausanne: 1982. 156 p.
70. Gleason H. A. J. Linguistics and English Grammar. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 2015. 519 p.
71. Kade O. Die Sprachmittlung als gesellschaftliche Erscheinung und Gegenstand wissenschaftlicher Untersuchung. Leipzig: 1980. 115 p.
72. Krings, H.P. Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French. Tübingen: Gunter Narr, 1986. P. 263-275
73. Miram G. Translation Algorithms. Kyiv: Elga, 2004. 176 p.
74. Munday J. Introducing Translation Studies. New York: Routledge, 2010. 236 p.

75. Neubert A. Text and Translation. Leipzig: 1985. 198 p.
76. Newmark P. Approaches to Translation. Oxford: 1981 476 p.
77. Poe E. A. The Philosophy of Composition. Lexington, Massachusetts, Toronto: D.C. Heath and Company, 1990. P. 1417-1425.
78. Scott S. Syntactic Argumentation and the Structure of English. Berkeley: University of California Press, 1979. 618 p.
79. Wierzbicka A. English Speech Act Verbs: A Semantic Dictionary. Sydney: Academic Press, 2007. 397 p.
80. Zwicky A. M.. Ambiguity Tests and How to Fail Them. Syntax and Semantics. New Yourk : Academic Press, 2015. P. 1-36.

СПИСОК ДОВІДНИКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(СЛТЕ) – Селіванова О. О. Сучасна Лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.

(CD) – Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>

(БСТМК) — Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації. К.: Академія, 2012. 222 с.

(ГКЛСД) — Літературознавчий словник-довідник / Гром'як Р.Т., Ковалів Ю.І. К.: ВУ «Академія», 1997. – 752 с.

(ЖСЛТ) — Жеребило Т.В. Словарь лингвистических терминов. URL: <http://sociolinguistics.academic.ru/244/>.

(УМЕ) — Українська мова. Енциклопедія / за ред. В.М.Русанівського, О. О. Тараненка. К. : Укр. енцикл., 2000. 752 с.

(CCEOTEL) — Crystal D. Cambridge Encyclopedia of the English language. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 491 p.

(EOLAL) — Encyclopedia of language and linguistics / Edited by Keith Brown. Elsevier : Elsevier Science, 2015. 9000 p.

(OWD) — Oxford Wordpower Dictionary. Oxford: Oxford University Press, 1998. 746 p.

(LDOELAC) — Longman Dictionary of English Language and culture. Harlow: Addison Wesley Longmans Limited, 1992. 1528 p.

(TMWT) — The Merriam-Webster Thesaurus. Springfield, Massachusetts: Merriam-Webster, Incorporated. 2012. 669 p

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

(БЧНБ) - Андрухович Ю. Бути чи не бути. URL:
https://www.wikiwand.com/uk/%D0%91%D1%83%D1%82%D0%B8_%D1%87%D0%B8_%D0%BD%D0%B5_%D0%B1%D1%83%D1%82%D0%B8

(ВПАО) - Марач В. Вірші, проза, аналітика, огляди. URL:
<http://maysterni.com/publication.php?id=9277>

(TR) - Poe E. A. The Raven. URL:
<https://www.poetryfoundation.org/poems/48860/the-raven>

(ТНPD) - Shakespeare W. The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark. URL:
<https://www.gutenberg.org/cache/epub/1122/pg1122.html>

ДОДАТКИ

Додаток А

№	Текст оригіналу	Текст перекладу
1.	Once upon a midnight dreary, while I pondered, weak and weary (TR).	Раз вночі, думки похмурі відганяючи, в зажурі (ВПАО).
2.	Over many a quaint and curious volume of forgotten lore — (TR).	Я схилився над фоліантом, що в нім мудрості плоди ; (ВПАО).
3.	While I nodded, nearly napping, suddenly there came a tapping, (TR).	І в дрімоту вже поринув, коли раптом стук долинув (ВПАО).
4.	As of some one gently rapping, rapping at my chamber door (TR).	Й чари сну із мене скинув, -- стукіт й ніби звук ходи. (ВПАО).
5.	While I nodded, nearly napping, suddenly there came a tapping (TR).	І в дрімоту вже поринув, коли раптом стук долинув (ВПАО).
6.	As of some one gently rapping, rapping at my chamber door. (TR).	Й чари сну із мене скинув, -- стукіт й ніби звук ходи. (ВПАО).
7.	“ This some visitor, ” I muttered, “tapping at my chamber door — Only this and nothing more.” (TR).	" Ще не спить хтось, -- я подумав, -- і прямує він сюди, Й серед ночі -- гостя жди!" (ВПАО).
8.	Ah, distinctly I remember it was in the bleak December; (TR).	Осява той спомин будні -- це було в похмурім грудні:
9.	And each separate dying ember wrought its ghost upon the floor. (TR).	Ледь вогонь тлів й на підлогу кидав відблиски руді. (ВПАО).
10.	Eagerly I wished the morrow ; —vainly I had sought to borrow (TR).	З нетерпінням ждав я ранку, смутком повний до останку, (ВПАО).
11.	From my books surcease of sorrow— sorrow for the lost Lenore — (TR).	В спомин звав безперестанку ту, яку любив завжди , (ВПАО).
12.	For the rare and radiant maiden whom the angels name Lenore —	Й зуть вже ангели -- Ленора; для мене ж серед нужди

	Nameless here for evermore. (TR).	Безіменна назавжди. (ВПАО).
13.	And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain (TR).	Ледь вловимий легкий порух, шурхіт в шторах пурпурових (ВПАО).
14.	Thrilled me—filled me with fantastic terrors never felt before; (TR).	Страхом, жахом груди стисли, наче й сам я вмерз в льоди. (ВПАО).
15.	So that now, to still the beating of my heart, I stood repeating (TR).	Серця втишить стук хотівши, я підвівся, повторивши (ВПАО).
16.	“This some visitor entreating entrance at my chamber door — (TR).	"Гість це, вогник мій уздрівши, пізно так забрів сюди; (ВПАО).
17.	Some late visitor entreating entrance at my chamber door; — This it is and nothing more.” (TR).	Одинокий перехожий, що промерз в ці холоди, Й ось він проситься сюди. " (ВПАО).
18.	Presently my soul grew stronger; hesitating then no longer, (TR).	А зібравшись трохи з духом, підкріпив слова ще й рухом: (ВПАО).
19.	“Sir,” said I, “or Madam, truly your forgiveness I implore; (TR).	"Пане, -- мовив я, -- чи пані, мене строго не суди: (ВПАО).
20.	But the fact is I was napping, and so gently you came rapping (TR).	Так заглибивсь у скорботу, що не чув я крізь дрімоту (ВПАО).
21.	And so faintly you came tapping, tapping at my chamber door, (TR).	Стуку в двері, і достоту чи ж вловить міг звук ходи; (ВПАО).
22.	That I scarce was sure I heard you” — here I opened wide the door; Darkness there and nothing more. (TR).	Що почув запізно, вибач." -- Й двері відчинив тоді: Морок й тіні лиш бліді. (ВПАО).
23.	Deep into that darkness peering, long I stood there wondering, fearing, (TR).	Довго ще в п'тьму вдивлявся, дивувався я і вагався, (ВПАО).

24.	Doubting, dreaming dreams no mortal ever dared to dream before; (TR).	Сумнівався -- чудних видінь тих свіжі в пам'яті сліди. (ВПАО).
25.	But the silence was unbroken , and the stillness gave no token, (TR).	Тиша скрізь німа й мовчання, й ще поглибило страждання: (ВПАО).
26.	And the only word there spoken was the whispered word, "Lenore?" (TR).	"О, Ленор!" -- моє зітхання; слово, любе так завжди, (ВПАО).
27.	This I whispered, and an echo murmured back the word, "Lenore!" — Merely this and nothing more. (TR).	Еха відгуком вернувшись, у яким вже знак біди, -- Донеслось із тьми сюди. (ВПАО).
28.	Back into the chamber turning, all my soul within me burning, (TR).	Ще сильніш відчувши втрату, повернувсь я у кімнату. (ВПАО).
29.	Soon again I heard a tapping somewhat louder than before. (TR).	Знов той стук почувсь невдовзі, й голосніше, ніж тоді. (ВПАО).
30.	"Surely," said I, "surely that is something at my window lattice; (TR).	"Певне, вітер скло віконне так стрясає монотонно, -- (ВПАО).
31.	Let me see, then, what thereat is, and this mystery explore — (TR).	Мовив я, -- блукабездомно він в зимові холоди. (ВПАО).
32.	Let my heart be still a moment and this mystery explore; — (TR).	Не лякайся і заспокойся, стане ясно все, зажди -- (ВПАО).
33.	'Tis the wind and nothing more! " (TR).	Вітер це лиш, як завжди. " (ВПАО).
34.	Open here I flung the shutter, when, with many a flirt and flutter, (TR).	Я штовхнув віконну раму -- й враз явивсь жерцем із храму, (ВПАО).
35.	In there stepped a stately Raven of the saintly days of yore; (TR).	Так велично й гордо, Ворон з днів, що зникли назавжди. (ВПАО).
36.	Not the least obeisance made he; not a minute stopped or stayed he; (TR).	Він не нітивсь, не винився й ні на хвильку не спинився; (ВПАО).
37.	But, with mien of lord or lady, perched above my chamber door — (TR).	Наче лордом народився, мав пиху - - й не будь-куди, (ВПАО).

38.	Perched upon a bust of Pallas just above my chamber door — Perched, and sat, and nothing more. (TR).	А на бюст Паллади всівся, як явивсь лиш він сюди, Мов сидить звик там завжди. (ВПАО).
39.	Then this ebony bird beguiling my sad fancy into smiling , (TR).	Поруч з Вороном цим чорним й настрій вже не був мінорним: (ВПАО).
40.	By the grave and stern decorum of the countenance it wore, (TR).	Такий гонор і поважність не знайдеш, хоч світ пройди. (ВПАО).
41.	“ Though thy crest be shorn and shaven , thou,” I said, “art sure no craven, (TR).	" Ти хоча й не говірливий , -- мовив я, -- все ж не лякливий; (ВПАО).
42.	Ghastly grim and ancient Raven wandering from the Nightly shore — (TR).	Як же звать тебе, звabливий , чії губляться сліди (ВПАО).
43.	Tell me what thy lordly name is on the Night’s Plutonian shore!” Quoth the Raven “Nevermore.” (TR).	У нічнім Плутона царстві, там, де вічна тьма завжди?” Й каркнув Ворон: "Вже-не-жди." (ВПАО).
44.	Much I marvelled this ungainly fowl to hear discourse so plainly, (TR).	З дзьоба птаха людське слово прозвучало безтолково , (ВПАО).
45.	Though its answer little meaning — little relevancy bore; (TR).	Чудно так і недоречно -- спробуй зміст у нім знайди . (ВПАО).
46.	Bird or beast upon the sculptured bust above his chamber door, With such name as “Nevermore.” (TR).	Чорну бестію на бюсті, кимось послану сюди, З дивним йменням "Вже не жди". (ВПАО).
47.	For we cannot help agreeing that no living human being (TR).	Певне, згодні й ви: донині не траплялось ще людині (ВПАО).

48.	Ever yet was blessed with seeing bird above his chamber door — (TR).	Птаха зріть в такій гордині, що був вісником біди; (ВПАО).
49.	Much I marvelled this ungainly fowl to hear discourse so plainly, (TR).	З дзьоба птаха людське слово прозвучало безтолково , (ВПАО).
50.	Though its answer little meaning— little relevancy bore; (TR).	Чудно так і недоречно -- спробуй зміст у нім знайди. (ВПАО).
51.	For we cannot help agreeing that no living human being Ever yet was blessed with seeing bird above his chamber door — (TR).	Певне, згодні й ви: донині не траплялось ще людині Птаха зріть в такій гордині, що був вісником біди; (ВПАО).
52.	Bird or beast upon the sculptured bust above his chamber door, With such name as “Nevermore.” (TR).	Чорну бестію на бюсті, кимось послану сюди, З дивним йменням "Вже не жди". (ВПАО).
53.	But the Raven, sitting lonely on the placid bust , spoke only (TR).	Він сидів на бюсті й знову слово лиш одне в розмову (ВПАО).
54.	That one word, as if his soul in that one word he did outpour. (TR).	Кидав, ніби у цім слові довгих роздумів плоди. (ВПАО).
55.	Nothing farther then he uttered—not a feather then he fluttered — (TR).	Як завмер він, дзьоб зімкнувши й ні пером не ворухнувши (ВПАО).
56.	Till I scarcely more than muttered “Other friends have flown before — (TR).	Тоді мовив я, зітхнувши: "Як і друзі, й він туди (ВПАО).
57.	On the morrow he will leave me, as my Hopes have flown before. ” Then the bird said “Nevermore.” (TR).	Вранці зникне, мов надії, що пішли вже назавжди. " Птах же мовив: "Ні -- й не жди!" (ВПАО).
58.	Startled at the stillness broken by reply so aptly spoken , (TR).	Відповів мені так вдало, що збентеживсь я немало. (ВПАО).

59.	“Doubtless,” said I, “ what it utters is its only stock and store (TR).	"Мабуть, -- я сказав, -- ти словом, що в нім відгуки біди , (ВПАО).
60.	Caught from some unhappy master whom unmerciful Disaster (TR).	Зобов'язаний піїту , із яким блукав по світу, (ВПАО).
61.	Followed fast and followed faster till his songs one burden bore — (TR).	Що тікав із свого скиту від скорботи і нужди, (ВПАО).
62.	Till the dirges of his Hope that melancholy burden bore Of ‘Never—nevermore’.” (TR).	Й похоронний дзвін у пісню його вливсь вже назавжди: 'О, ніколи!' й 'Ні, не жди!'" (ВПАО).
63.	But the Raven still beguiling all my fancy into smiling , (TR).	Йому вдячний, що скорботи вже позбувсь , я сів навпроти (ВПАО).
64.	Straight I wheeled a cushioned seat in front of bird, and bust and door; (TR).	Бюста з птахом, своє крісло пересунувши туди: (ВПАО).
65.	Then, upon the velvet sinking, I betook myself to linking (TR).	Потім в нім зручніш вмовстився і у роздуми пустився -- (ВПАО).
66.	Fancy unto fancy, thinking what this ominous bird of yore — (TR).	В мозку сонм видінь вертівся, тасувався туди-сюди: (ВПАО).
67.	What this grim, ungainly , ghastly, gaunt , and ominous bird of yore Meant in croaking “Nevermore.” (TR).	Що зловісний, хмурий, грізний, вісник відчаю й біди, Крик звіща цей: "Вже не жди"? (ВПАО).
68.	This I sat engaged in guessing, but no syllable expressing (TR).	Так сидів я, все гадавши, та ні слова не сказавши (ВПАО).
69.	To the fowl whose fiery eyes now burned into my bosom’s core ; (TR).	Птаху, чий вогненний поглядрозтопив би й гір льоди ; (ВПАО).
70.	This and more I sat divining, with my head at ease reclining (TR).	Думка втомлено снувалась , голова ж моя схилялась (ВПАО).

71.	On the cushion's velvet lining that the lamp-light gloated o'er, (TR).	Й крісла бархату торкалась, що іскривсь вряди-годи, -- (ВПАО).
72.	But whose velvet-violet lining with the lamp-light gloating o'er, She shall press, ah, nevermore! (TR).	А вона на бархат синій , та що втратив назавжди, Не приляже вже -- й не жди. (ВПАО).
73.	Then, methought, the air grew denser, perfumed from an unseen censer (TR).	Й мов кадиллом хтось незримо враз махнув перед дверима, (ВПАО).
74.	Swung by Seraphim whose foot-falls tinkled on the tufted floor. (TR).	Й звук, мов крил змах серафима, що з небес зійшов сюди. (ВПАО).
75.	" Wretch, " I cried, "thy God hath lent thee—by these angels he hath sent thee (TR).	Й крикнув я: "Це за моління Бог явля благовоління; (ВПАО).
76.	Respite—respite and nepenthe from thy memories of Lenore; Quaff, oh quaff this kind nepenthe and forget this lost Lenore!" Quoth the Raven "Nevermore." (TR).	В панацеї цій спасіння -- забуття у ній знайди: Пий же, пий і про Ленору спомину вже не буди!" Каркнув Ворон: "Ні, не жди!" (ВПАО).
77.	" Prophet! " said I, "thing of evil! — prophet still, if bird or devil! — (TR).	" Волхве, -- мовив я, -- із раю ти прибув чи з пекла краю, (ВПАО).
78.	Whether Tempter sent, or whether tempest tossed thee here ashore, Desolate yet all undaunted, on this desert land enchanted — On this home by Horror haunted — tell me truly, I implore — Is there—is there balm in Gilead? —tell me — tell me, I implore!"	Спокуситель чи Спаситель , хто послав тебе сюди -- Чаклуном й сміливцем бувши й цю країну не минувши, В цей скорботний дім прибувши, хоч в одному догоди; Є, скажи, бальзам цілющий: якщо є - - його знайди!"

	Quoth the Raven “Nevermore.” (TR).	Каркнув Ворон: "Ні, не жди! (ВПАО).
79.	“Prophet!” said I, “thing of evil! — prophet still, if bird or devil! (TR).	"Волхве, -- знов сказав я, -- з раю ти прибув чи з пекла краю, (ВПАО).
80.	By that Heaven that bends above us —by that God we both adore — Tell this soul with sorrow laden if, within the distant Aidenn (TR).	Небом, Богом заклинаю: раз прибув ти вже сюди -- О, скажи душі печальній, чи знайду в Едемі дальнім (ВПАО).
81.	It shall clasp a sainted maiden whom the angels name Lenore — (TR).	Ту, чиє ім'я в звучанні хору ангелів завжди; (ВПАО).
82.	Clasp a rare and radiant maiden whom the angels name Lenore.” Quoth the Raven “Nevermore.” (TR).	Й чи обнять свою Ленору зможу, як явлюсь туди?" Каркнув Ворон: "Ні, не жди!" (ВПАО).
83.	“ Be that word our sign of parting , bird or fiend!” I shrieked, upstarting— (TR).	" Будь же проклят ти назавше! -- крикнув я, із крісла вставши. -- (ВПАО).
84.	“Get thee back into the tempest and the Night’s Plutonian shore! Leave no black plume as a token of that lie thy soul hath spoken! (TR).	Згинь, примаро , у Плутона царство ночі знов іди! Не лиши й пір'їну чорну -- згадку про брехню потворну , (ВПАО).
85.	Leave my loneliness unbroken! — quit the bust above my door! (TR).	Хай скорботи знов огорнуть -- бюст звільни цей, пропади! (ВПАО).
86.	Take thy beak from out my heart, and take thy form from off my door!” Quoth the Raven “Nevermore.” (TR).	Дзьоб свій вийми з мого серця, в нім надій більш не буди!" Каркнув Ворон: "Ні, не жди!" (ВПАО).
87.	And the Raven, never flitting, still is sitting, still is sitting	І сидить, сидить цей Ворон, вже ні друг мені, ні ворог , (ВПАО).

	On the pallid bust of Pallas just above my chamber door; (TR).	На блідім Паллади бюсті чорний, наче знак біди; (ВПАО).
88.	And his eyes have all the seeming of a demon's that is dreaming, (TR).	Й очі зблискують зловісно, й пада тінь його навскісно, (ВПАО).
89.	And the lamp-light o'er him streaming throws his shadow on the floor; (TR).	Й світло лампи, мов навмисно, множить тінь в тіней ряди. (ВПАО).
90.	And my soul from out that shadow that lies floating on the floor Shall be lifted—nevermore! (TR).	І душа моя в цій тіні, й що полине ввись -- не жди: Вже із тінню -- назавжди! (ВПАО).
91.	To be, or not to be: that is the question: Whether 'tis nobler in the mind to suffer The slings and arrows of outrageous fortune, Or to take arms against a sea of troubles, And by opposing end them? (THPD).	І от питання — бути чи не бути. У чому більше гідності: скоритись Ударам долі і лягти під стріли, Чи опором зустріти чорні хвилі Нещастя — і тим спинити їх? (БЧНБ)
92.	To die: to sleep; No more; and by a sleep to say we end (THPD). The heart-ache and the thousand natural shocks (THPD).	Заснути, Померти – і нічого, лиш зазнати, Як сон позбавить болю, нервів, тіла, А з ними і страждань. (БЧНБ)
93.	That flesh is heir to, 'tis a consummation Devoutly to be wish'd (THPD).	Така розв'язка Цілком годиться. (БЧНБ)
94.	To die, to sleep; To sleep: perchance to dream: ay, there's the rub; For in that sleep of death what dreams may come (THPD).	Так, заснути, спати – І що, і сни дивитися? Проблема Одна: які нам сни присняться, мертвим, (БЧНБ)
95.	When we have shuffled off this mortal coil Must give us pause: (THPD).	Коли земні марноти відшумлять? (БЧНБ)

96.	there's the respect That makes calamity of so long life; For who would bear the whips and scorns of time, (THPD).	І тут сидить вагання: ще хоч трохи Побути, вік добути свій, а звідси – Примноження нещастя. Якби не це, (БЧНБ)
97.	The oppressor's wrong, the proud man's contumely, The pangs of despised love, the law's delay, The insolence of office and the spurns That patient merit of the unworthy takes, When he himself might his quietus make (THPD).	То хто із нас терпів би ці знуцання: Ці утиски верхів, апломб нікчем, Зневажене кохання, беззаконня, Нахабство влади, напади на честь, Якими послуговується підлість, Хто став би це терпіти, адже можна Звичайним лезом зупинити хід (БЧНБ)
98.	With a bare bodkin? who would fardels bear, (THPD).	Усіх страждань? І хто тягнув би далі (БЧНБ)
99.	To grunt and sweat under a weary life, But that the dread of something after death, (THPD).	Життєву лямку і стікав би потом, Якби не страх – а що там, після смерті, (БЧНБ)
100.	The undiscover'd country from whose bourn. (THPD).	У тій країні з інших географій... (БЧНБ)

Додаток Б.

Поема Е. А. По «TheRaven»

Once upon a midnight dreary, while I pondered, **weak and weary**,
Over many a **quaint and curious volume of forgotten lore**—
While I nodded, nearly napping, suddenly there came a tapping,
As of some one **gently rapping**, rapping at **my chamber door**.
“**This some visitor**,” I muttered, “tapping at my **chamber door**—
Only this and nothing more.”

Ah, distinctly I remember it was in the bleak December;
And each **separate dying ember** wrought its ghost upon the floor.
Eagerly I wished the **morrow**;—vainly I had sought to borrow
From my books surcease of sorrow—sorrow for the **lost Lenore**—
For the rare and radiant maiden whom the angels name Lenore—
Nameless here for evermore.

And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain
Thrilled me—filled me with fantastic terrors never felt before;
So that now, to still the beating of my heart, I stood repeating
“This some visitor entreating entrance at my chamber door—
Some late visitor entreating entrance at my chamber door;—
This it is and nothing more.”

Presently **my soul grew stronger**; hesitating then no longer,
“Sir,” said I, “or Madam, truly your forgiveness I implore
But the fact is I was napping, and so **gently** you came rapping,
And so faintly you came tapping, tapping at **my chamber** door,
That I scarce was sure I heard you”—here I opened **wide** the door;—
Darkness there and nothing more.
Deep into that darkness peering, long I stood there wondering, fearing,

Doubting, **dreaming dreams** no **mortal** ever dared to dream before;
But the **silence was unbroken**, and the stillness gave no token,
And the only word there spoken was the whispered word, "Lenore?"
This I whispered, and an echo murmured back the word, "Lenore!"—
Merely this and nothing more.

Back into the chamber turning, all my soul within me burning,
Soon again I heard a tapping somewhat louder than before.
"Surely," said I, "surely that is **something at my window lattice**;
Let me see, then, what thereat is, and **this mystery** explore—
Let my heart be still a moment and **this mystery** explore;—
'Tis the wind **and nothing more!**"

Open here I flung the shutter, when, with many a flirt and flutter,
In there stepped a **stately Raven** of the **saintly days** of yore;
Not the least obeisance made he; not a minute stopped or stayed he;
But, with mien of lord or lady, perched above my chamber door—
Perched upon a bust of Pallas just above my chamber door—
Perched, and sat, and nothing more.

Then this ebony bird beguiling **my sad fancy into smiling**,
By the **grave and stern** decorum of the countenance it wore,
"**Though thy crest be shorn and shaven**, thou," I said, "art sure no craven,
Ghastly grim and ancient Raven wandering from the Nightly shore—
Tell me what thy lordly name is on the Night's Plutonian shore!"
Quoth the Raven "Nevermore."

Much I marvelled this **ungainly fowl** to hear discourse so plainly,
Though its answer little meaning—little relevancy bore;
For we cannot help agreeing that no living human being

Ever yet was blessed with seeing bird above his chamber door—
Bird or beast upon the sculptured bust above his chamber door,
With such name as “Nevermore.”

Much I marvelled this **ungainly fowl** to hear discourse so plainly,
Though its answer little meaning—little relevancy bore;
For we cannot help agreeing that no living human being
Ever yet was blessed with seeing bird above his chamber door—
Bird or beast upon the sculptured bust above his chamber door,
With such name as “Nevermore.”

But the Raven, sitting lonely **on the placid bust**, spoke only
That one word, **as if his soul in that one word** he did outpour.
Nothing farther then he uttered—not a feather then he fluttered—
Till I scarcely more than muttered “Other friends have flown before—
On the morrow he will leave me, as **my Hopes have flown before.**”
Then the bird said “Nevermore.”

Startled at the stillness **broken by reply so aptly spoken**,
“Doubtless,” said I, “**what it utters is its only stock and store**
Caught from some unhappy master whom unmerciful Disaster
Followed fast and followed faster till his songs one burden bore—
Till the dirges of his Hope that melancholy burden bore
Of ‘Never—nevermore’.”

But the Raven **still beguiling all my fancy into smiling**,
Straight I wheeled a **cushioned** seat in front of bird, and bust and door;
Then, upon the velvet sinking, I betook myself to linking
Fancy unto fancy, thinking what this **ominous bird** of yore—
What this grim, **ungainly**, ghastly, **gaunt**, and ominous bird of yore

Meant in croaking “Nevermore.”

This I sat engaged in guessing, but no syllable expressing
To the fowl whose **fiery eyes** now **burned into my bosom’s core**;
This and more I sat divining, **with my head at ease reclining**
On the cushion’s velvet lining that the lamp-light gloated o’er,
But whose **velvet-violet** lining with the lamp-light gloating o’er,
She shall press, ah, nevermore!

Then, methought, **the air grew denser, perfumed** from an unseen censer
Swung by Seraphim **whose foot-falls tinkled on the tufted floor.**

“**Wretch**,” I cried, “thy God hath lent thee—by these angels he hath sent thee
Respite—respite and nepenthe from thy memories of Lenore;
Quaff, oh quaff this kind nepenthe and forget this **lost** Lenore!”
Quoth the Raven “Nevermore.”

“**Prophet!**” said I, “thing of evil!—prophet still, **if bird or devil!**—
Whether Tempter sent, or whether tempest tossed thee here ashore,
Desolate yet all undaunted, on this desert land enchanted—
On this home by Horror haunted—tell me truly, I implore—
Is there—is there balm in Gilead?—tell me—tell me, I implore!”
Quoth the Raven “Nevermore.”

“Prophet!” said I, “thing of evil!—prophet still, if bird or devil!
By that Heaven that bends above us—by that God we both adore—
Tell this soul with sorrow laden if, within the distant Aidenn,
It shall clasp a **sainted** maiden whom the angels name Lenore—
Clasp a **rare and radiant** maiden whom the angels name Lenore.”
Quoth the Raven “Nevermore.”

“**Be that word our sign of parting**, bird or fiend!” I shrieked, upstarting—

“Get thee back into the tempest and the Night’s Plutonian shore!
Leave no black plume as a token of that lie thy soul hath spoken!
Leave my **loneliness unbroken!**—quit the bust **above my door!**
Take thy beak from out my heart, and take thy form from off my door!”
Quoth the Raven “Nevermore.”

And the Raven, never flitting, still is sitting, still is sitting
On the pallid bust of Pallas just above my chamber door;
And **his eyes have all the seeming of a demon’s that is dreaming,**
And the lamp-light o’er him streaming throws his shadow on the floor;
And my soul from out that shadow **that lies floating on the floor**
Shall be lifted—nevermore!

Переклад на українську мову В. Марача

Раз вночі, думки похмурі відганяючи, **в зажурі**
Я схилився над фоліантом, що в нім **мудрості плоди;**
І в дрімоту вже поринув, коли раптом **стук долинув**
Й чари сну із мене скинув, -- стукіт й ніби звук ходи.
"Ще не спить хтось, -- я подумав, -- і прямує він сюди,
Й серед ночі -- гостя жди!"

Осява той спомин будні -- це було в похмурім грудні:
Ледь **вогонь** тлів й на підлогу кидав відблиски руді.
З нетерпінням ждав я ранку, смутком повний до останку,
В спомин звав безперестанку ту, **яку любив завжди,**
Й звать вже ангели -- Ленора; для мене ж серед нужди
Безіменна назавжди.

Ледь вловимий **легкий порух, шурхіт** в шторах **пурпурових**
Страхом, жахом груди стисли, наче й сам я вмерз в льоди.

Серця втишить стук хотівши, я підвівся, повторивши:
"Гість це, вогник мій уздрівши, пізно так забрів сюди;
Одинокий перехожий, що промерз в ці холоди,
Й ось він проситься сюди."

А **зібравшись трохи з духом**, підкріпив слова ще й рухом:
"Пане, -- мовив я, -- чи пані, мене строго не суди:
Так заглибивсь у скорботу, що не чув я крізь дрімоту
Стуку в двері, і достоту чи ж вловить міг звук ходи;
Що почув запізно, вибач." -- Й двері відчинив тоді:
Морок й тіні лиш бліді.

Довго ще в п'їтму вдивлявся, дивувався я і вагався,
Сумнівався -- **чудних видінь** тих свіжі в пам'яті сліди.
Тиша скрізь німа й мовчання, й ще поглибило страждання:
"О, Ленор!" -- моє зітхання; слово, любе так завжди,
Еха відгуком вернувшись, у яким вже знак біди, --
Донеслось із тьми сюди.

Ще сильніш відчувши втрату, повернувся я у кімнату.
Знов той стук почувсь невдовзі, й голосніше, ніж тоді.
"Певне, **вітер скло віконне так стрясає монотонно**, --
Мовив я, -- блукабездомно він в зимові холоди.
Не лякайся і заспокойся, стане ясно все, зажди --
Вітер це лиш, **як завжди**."

Я штовхнув віконну раму -- й враз явивсь жерцем із храму,
Так **велично й гордо**, Ворон з днів, **що зникли назавжди**.
Він не нітивсь, не винився й ні на хвильку не спинився;
Наче лордом народився, мав пиху -- й не будь-куди,

А на бюст Паллади всівся, як явивсь лиш він сюди,
Мов сидить звик там завжди.

Поруч з Вороном цим чорним й **настрій вже не був мінорним:**
Такий **гонор і поважність** не знайдеш, хоч світ пройди.
"Ти хоча й не **говірливий**, -- мовив я, -- все ж не лякливий;
Як же звать тебе, **звабливий**, чиї губляться сліди
У нічнім Плутона царстві, там, де вічна тьма завжди?"
Й каркнув Ворон: "Вже-не-жди."

З дзьоба птаха **людське слово** прозвучало **безтолково,**
Чудно так і **недоречно** -- **спробуй зміст у нім знайди.**
Певне, згодні й ви: донині не траплялось ще людині
Птаха зріть в такій гордині, що був вісником біди;
Чорну бестію на бюсті, кимось послану сюди,
З дивним йменням "Вже не жди".

Він сидів на бюсті й знову слово лиш одне в розмову
Кидав, **ніби у цім слові довгих роздумів плоди.**
Як завмер він, дзьоб зімкнувши й ні пером не ворухнувши,
Тоді мовив я, зітхнувши: "Як і друзі, й він туди
Вранці зникне, **мов надії, що пішли вже назавжди.**"
Птах же мовив: "Ні -- й не жди!"

Відповів мені так вдало, що збентеживсь я немало.
"Мабуть, -- я сказав, -- ти **словом, що в нім відгуки біди,**
Зобов'язаний піїту, із яким блукав по світу,
Що тікав із свого скиту від скорботи і нужди,
Й **похоронний дзвін** у пісню його вливсь вже назавжди:
'О, ніколи!' й 'Ні, не жди!'."

Йому вдячний, що **скорботи вже позбувсь**, я сів навпроти
Бюста з птахом, своє крісло пересунувши туди;
Потім в нім зручніш вмостився і у роздуми пустився --
В мозку сонм видінь вертівся, тасувавсь туди-сюди:
Що зловісний, хмурий, грізний, вісник відчаю й біди,
Крик звіща цей: "Вже не жди"?

Так сидів я, все гадавши, та ні слова не сказавши
Птаху, чий **вогненний поглядрозтопив би й гір льоди**;
Думка втомлено снувалась, голова ж моя схилялась
Й крісла бархату торкалась, що іскривсь вряди-годи, --
А вона на **бархат синій**, та що втратив назавжди,
Не приляже вже -- й не жди.

Й мов кадилом хтось незримо враз махнув перед дверима,
Й звук, мов крил змах серафима, що з небес зійшов сюди.
Й крикнув я: "Це за моління Бог явля благовоління;
В панацеї цій спасіння -- забуття у ній знайди:
Пий же, пий і про Ленору спомину вже не буди!"
Каркнув Ворон: "Ні, не жди!"

"**Волхве**, -- мовив я, -- **із раю ти прибув чи з пекла краю**,
Спокуситель чи **Спаситель**, хто послав тебе сюди --
Чаклуном й сміливцем бувши й цю країну не минувши,
В цей скорботний дім прибувши, хоч в одному догоди;
Є, скажи, бальзам цілющий: якщо є -- його знайди!"
Каркнув Ворон: "Ні, не жди!"

"Волхве, -- знов сказав я, -- з раю ти прибув чи з пекла краю,

Небом, Богом закликаю: раз прибув ти вже сюди --
О, скажи душі печальній, чи знайду в Едемі дальнім
Ту, **чиє ім'я в звучанні хору ангелів завжди;**
Й чи обнять свою Ленору зможу, як явлюсь туди?"
Каркнув Ворон: "Ні, не жди!"

"Будь же проклят ти назавше! -- крикнув я, із крісла вставши. --
Згинь, **примаро,** у Плутона царство ночі знов іди!
Не лиши й пір'їну чорну -- згадку про брехню **потворну,**
Хай скорботи знов огорнуть -- бюст звільни цей, пропади!
Дзьоб свій вийми з мого серця, в нім надій більш не буди!"
Каркнув Ворон: "Ні, не жди!"

І сидить, сидить цей Ворон, вже **ні друг мені, ні ворог,**
На блідім Паллади бюсті чорний, **наче знак біди;**
Й **очі зблискують зловісно,** й пада тїнь його **навскісно,**
Й світло лампи, мов навмисно, множить тїнь в тіней ряди.
І душа моя в цій тїні, й що полине ввись -- не жди:
Вже із тїнню -- назавжди!

Додаток В.

Гамлет «Бути чи не бути» переклад Юрія Андруховича та оригінал В.
Шекспіра

Бути чи не бути Англійською текст (уривок)

To be, or not to be: that is the question:
Whether 'tis nobler in the mind to suffer
The slings and arrows of **outrageous fortune**,
Or to take arms against a sea of troubles,
And by opposing end them? To die: to sleep;
No more; and by a sleep to say we end
The heart-ache and the thousand **natural shocks**
That flesh is heir to, 'tis a consummation
Devoutly to be wish'd. To die, to sleep;
To sleep: perchance to dream: ay, there's the rub;
For in that sleep of death what dreams may come
When we have shuffled off this mortal coil
Must give us pause: there's the respect
That makes calamity of so long life;
For who would bear the whips and scorns of time,
The oppressor's wrong, the proud man's contumely,
The pangs of despised love, the law's delay,
The insolence of office and the spurns
That patient merit of the unworthy takes,
When he himself might his quietus make
With a bare bodkin? who would fardels bear,
To grunt and sweat under a weary life,
But that the dread of something after death,
The **undiscover'd country** from whose bourn.

Гамлет **Бути чи не бути вірш (переклад Юрія Андруховича) уривок**

І от питання — бути чи не бути.
У чому більше гідності: скоритись
Ударам долі і лягти під стріли,
Чи опором зустріти **чорні хвилі**
Нещасть — і тим спинити їх? Заснути,
Померти – і нічого, лиш зазнати,
Як сон позбавить болю, нервів, тіла,
А з ними і страждань. Така розв'язка
Цілком годиться. Так, заснути, спати –
І що, і сни дивитися? Проблема
Одна: які нам сни присняться, **мертвим**,
Коли земні марноти відшумлять?
І тут сидить вагання: ще хоч трохи
Побути, вік добути свій, а звідси –
Примноження нещасть. Якби не це,
То хто із нас терпів би ці знущання:
Ці утиски верхів, апломб нікчем,
Зневажене кохання, беззаконня,
Нахабство влади, напади на честь,
Якими послуговується підлість,
Хто став би це терпіти, адже можна
Звичайним лезом зупинити хід
Усіх страждань? І хто тягнув би далі
Життєву лямку і стікав би потом,
Якби не страх – а що там, після смерті,
У тій країні з інших географій...

SUMMARY

This work is written on the topic: "Axiological vocabulary of English-language poetic texts and ways to reproduce it in Ukrainian."

The urgency of this study is due to insufficient study of the translation of axiological vocabulary in Ukrainian from English poetic texts, as well as modern requirements for this type of translation, when it comes to transfer not only the content of the text in the original language, but also the optimal stylistic specificity.

Axiological vocabulary in poetry in most cases is evaluative and expressive vocabulary. The presence of this type of vocabulary in poetry is caused by the situationality of the speech environment in the language itself and is a certain translation problem.

The phenomenon of speech assessment is an ambiguous concept that is directly or indirectly reflected in the philosophy of knowledge and has received a large number of scientific and philological explanations of its meaning, structural status and functional features. It is true that philosophical and linguistic research in the practice of axiological evaluation are closely interrelated and interdependent, because the problems of values and evaluation are explained by the study of linguistic phenomena associated with the explication of evaluation, and vice versa, tokens with evaluation semantics is derived from fundamental philosophical axiological statements.

The aim of the work is to study the axiological vocabulary of English poetic texts and ways of its reproduction in the Ukrainian language.

Tasks of work. Defined by purpose and are to:

1. Define the general concept of axiological vocabulary;
2. Investigate translation strategies for reproducing axiological vocabulary;
3. To study pragmatic, semantic and structural features of axiological vocabulary;
4. Identify ways of equivalent translation of evaluative vocabulary into Ukrainian.

The object of research is: axiological vocabulary of English poetic texts.

Subject of research: study of axiological vocabulary of English poetic works and its translation into Ukrainian.

Research methods:

1. Analysis and processing of scientific literature;
2. Analysis and proofreading of the translated text;
3. Deduction;
4. Induction;
5. Comparison.

The theoretical significance of this work is that a large amount of literature has been studied and a hypothesis has been formed: each translator uses certain transformations and translation strategies when translating axiological vocabulary from English poetic discourse, not one strategy in pure form, but several in this case two: the strategy of alienation and the strategy of domestication. In this case, the author certainly uses the technique of innovation for the impossibility of complete resistance to reproduction.